

Sosyal Sermaye ve Ergen Suçluluğu: Bağcılar Örnekleme

Social Capital and Adolescent Delinquency: The Bağcılar Sample

Durmuş Ali YÜKSEK*

Davut Emrah AYAN**

Öz

Sosyal sermaye kavramı, hem ampirik çalışmalarda, hem de kuramsal tartışmalarda, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir kavramdır. Birçok akademik çalışma, sosyal sermayeyi toplumsal sorunlara bir çözüm önerisi olarak ele almış ve toplumsal sorunların önde gelenlerinden biri olan ergen suçlu davranışı ile ilişkisi üzerine de çeşitli bulgular ortaya koymuştur. Ancak, bu çalışmalar, sosyal sermayenin ergen suçluluğuna olan çok boyutlu etkilerini ele almamışlardır. Bu eksikliğin üstesinden gelmek amacıyla, bu çalışmada, İstanbul'un Bağcılar ilçesinde eğitim gören öğrencilere uygulanmış olan Avrupa'da Gençlik anketi kullanılarak, sosyal sermayenin ergen suçluluğuna etkisi birey seviyesindeki temel değişkenler kontrol edilerek incelenmiştir. Çalışma sonucunda, sosyal sermayenin ergen suçlu davranışı üzerinde hem engelleyici hem de canlandırıcı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Böylece, sosyal sermayenin her zaman toplumsal sorunlara bir çözüm olmadığı, bazen bu sorunların sebebi olduğu da ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal sermaye, ergenlik, suçluluk, Türkiye

Abstract

Social capital is a concept that is widely used in social sciences, both in empirical studies and in theoretical debates. Many academic studies have considered social capital as a solution to social problems and have presented various findings on the relationship between social capital and one of the leading social problems, adolescent delinquency. However, these studies have not examined the multidimensional effects of social capital on adolescent delinquency. In this study, in order to overcome this deficiency, using the Youth in Europe survey, which was conducted to students studying in the Bağcılar district of Istanbul, the effect of social capital on adolescent delinquency was investigated, while controlling for the basic variables at the individual level. The results indicate that social capital has both preventative and stimulating effects on adolescent delinquency. Thus, it was shown that social capital has not always been a solution to social problems, and it might sometimes be the cause of these problems.

Key Words: Social capital, adolescence, delinquency, Turkey

Giriş

Ergenlik, gençlerin sosyal ağlarını oluştururken, aynı zamanda kimliklerini de belirlemeye ve bazı gelişimsel sorunlarla baş etmeye çalıştıkları bir geçiş dönemidir. Bu dönem, gençler üzerinde hem duygusal hem de fiziksel etkileri olması dolayısıyla, aynı zamanda gençlerin madde kullanımı, saldırganlık, kuralları ihlal etme, akademik başarısızlık ve intihar gibi çeşitli psiko-sosyal sorunlara meyiletme riskinin de olduğu bir dönemdir (Yukse & Solakoglu, 2016). Bu nedenle, birçok araştırmacı, ergenlik döneminde gençlerin tutum ve davranışlarını etkileyen ve onları ergen suçluluğu da dahil olmak üzere çeşitli anti-sosyal davranışlara teşvik eden mekanizmaları anlamaya çalışmıştır (Cernkovich & Giordano, 1992; Emler & Reicher, 1995; Hirshi, 1969; Maddox & Prinz, 2003; Yuksek & Solakoglu, 2016).

Son yıllarda, sosyal bilimlerde popülaritesi ve kullanım alanı artan ve suç araştırmalarında suçun oluşumunu engellediği ileri sürülen faktörlerden birisi de sosyal sermayedir. Sosyal sermaye, "bireylerin sosyal ağlarda veya diğer sosyal yapılarda üyelikleri sayesinde fayda sağlayabilmeleri" olarak tanımlanmıştır (Portes, 1998, s. 7). Diğer bir deyişle, sosyal sermaye, genellikle bireylerin farklı kaynaklar ve faydalar elde etmek için diğer bireylerle kurmuş oldukları sosyal ilişkilere verilen addır. Günümüzde, farklı disiplinlerden çok sayıda araştırma, sosyal sermayenin, toplumların ekonomik ve sosyal hayata olumlu

* Dr., Milli Savunma Bakanlığı, durmusaliyukse@gmail.com

** Dr., Milli Savunma Bakanlığı, davidayann@gmail.com

fayda sağlamak için kullanabilecekleri etkili bir araç olduğunu göstermiştir. Yapılan çalışmalarda, sosyal sermayenin vatandaşların sağlığını olumlu yönde etkilediği (Putman, 2000), intihar oranlarında azalmaya sebep olduğu (Bearman & Moody, 2004; Helliwell, 2007), hükümet politikalarını ve liberal demokrasiyi etkili kıldığı (Fukuyama, 2001; Putnam, 1993) ve ekonomik refahı artırdığı (Fukuyama, 2001; Knack & Keefer, 1997) tespit edilmiştir. Ayrıca, birçok çalışma, sosyal sermayeyi suç davranışı gibi toplumsal sorunlara yönelik bir çözüm önerisi olarak görmüş (Portes, 1998) ve sosyal sermayenin bir topluluk içindeki suçu ve suçtan kaynaklanan mağduriyetleri azalttığını ortaya koymuştur (Rosenfeld vd., 2001). Sosyologlar ve kriminologlar, hem ilgili teorileri test etmek hem de suçluluğu caydırmaya yardımcı olacak çıkarımlar yapmak amacıyla, suçlu davranışının kökenini incelemeye yönelik çalışmalara devam etmektedirler. Her ne kadar, bu çalışmaların odak noktası, akran etkileri ve bireylerin çeşitli kişisel yönleri olsa da, bu araştırmalar, bireylerin sahip olduğu sosyal ilişkilerin ve diğer sosyal sermaye formlarının da suçluluğa etkisinin kontrol edilmesinin büyük önem taşıdığını göstermektedirler. Bu bağlamda, birçok akademik çalışma, sosyal sermaye ile suç arasındaki ilişkiyi ele almış ve sosyal sermayenin ergen suçluluğunun oluşumunun önündeki en önemli engelleyici faktörlerden birisi olduğunu ortaya koymuştur (Dufur, Hoffmann, Braudt, Parcel & Spence, 2015; Kennedy, Kawachi, Prothrow-Stith, Lochner & Gupta, 1998; McCarthy, Hagan & Martin, 2002; Putman, 2000; Rosenfeld vd., 2001).

Literatürde, sosyal sermaye ile ergen suçluluğu arasındaki ilişkiyi ele alan birçok çalışma mevcut ise de, bu çalışmaların büyük bir kısmı, araştırmalarını, sosyal sermayenin çok boyutlu yapısını gözardı ederek yapmışlar ve çoğunlukla, sosyal sermayenin suça olan etkisini incelerken, kavramı tek bir ölçekle (değişkenle) işlevselleştirmişlerdir (operationalize). Ancak, Sabatini'nin (2009) de belirttiği gibi, sosyal sermayenin çok boyutlu yapısından dolayı, tek bir kavramla ölçeklendirmek, onun farklı boyutlarının tam olarak ele alınamamasına sebep olmaktadır. Burada vurgulanmak istenen husus, sosyal sermayenin çok boyutlu yapısının göz ardı edilmesinin, sosyal sermayenin her zaman olumlu sonuçları olan bir kavram olarak değerlendirilmesine sebep olmasıdır. Böylesi yaklaşımlar, kavramın suçun oluşumu ve engellenmesi açısından (varsa) olumsuz yönlerinin ya da karanlık taraflarının görülememesine sebep olabilmektedir (Portes, 1998).

Ayrıca, sosyal sermaye ile suç arasındaki ilişkiyi ele alan kapsamlı ampirik literatürün büyük bir kısmı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve diğer gelişmiş Batı ülkelerine odaklanmıştır. Bu çalışmaların bulgularının diğer toplumlardaki suç davranışlarını da açıklamak için bir genelleme çabası mevcut olsa da, her toplum kendi özelliklerini kendi içinde barındırır ve ABD ve gelişmiş Batı ülkeleri dışında aynı konuyu ele alan çalışmalar oldukça azdır (Rubio, 1997). Bu konuda yapılan çalışmaların yetersiz olduğu ülkelere birisi de Türkiye'dir. Batı ülkelerinde olduğu gibi, gençler arasındaki suç davranışı, Türkiye'de de büyük bir toplumsal sorun teşkil etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de yakın zamanda yapılan araştırmalar, şiddet, zorbalık ve madde kullanımı gibi çeşitli ergen suçlu davranış biçimlerine odaklanmışlardır (Bilgic & Yurtal, 2009; Durmuş & Gürkan, 2005; Özbay & Özcan, 2006, 2008; Unal & Cukur, 2011; Yuksek & Solakoglu, 2016). Ancak, bu çalışmalar, gençlerin suçlu davranış biçimlerinin oluşmasını ve engellenmesini sosyal sermaye bağlamında ele almamaktadır.

Belirtilen sebeplerle, Türkiye, İslam dininin varlığından etkilenmiş sosyo-kültürel yapısı ve aile ve toplumun güçlü geleneklerinden kaynaklanan benzersiz özellikleriyle, sosyal sermaye ve ergen suçlu davranışı arasındaki ilişkiyi incelemek için hem coğrafi hem de kültürel açıdan Batı ülkelerine kıyasla farklı bir örnek teşkil etmektedir. Batılı olmayan toplumlarda, sosyal sermayenin suçu ne şekilde etkilediğine odaklanan çalışmalar, bu konuda

literatürdeki mevcut araştırma açığının kapatılması açısından önemli bir çabayı temsil ederler. Ayrıca, sosyal sermayenin çok boyutlu yapısının da göz önünde bulundurulması, bu kavramı tek bir ölçekle işlevselleştiren çalışmalardan daha kapsamlı bir bakış açısının elde edilmesini de sağlar. Bu nedenle, mevcut çalışmanın amacı, farklı sosyal sermaye formlarının çeşitli ergen suçlu davranışlarını ne şekilde etkilediğini tespit etmektir. Mevcut çalışma, ergen suçlu davranışını, hukuken suç oluşturmaya da toplumsal normları ihlal eden bir davranış biçimi olarak ele almış ve üç farklı ergen suçlu davranışı üzerine odaklanmıştır. Bunlar, okul devamsızlığı (okulu asma), madde kullanımı ve saldırganlıktır.

Çalışmada, 2007 yılında İstanbul'un Bağcılar ilçesindeki okullarda, 9'uncu ve 10'uncu sınıfta eğitim gören 2445 öğrenciye uygulanmış olan 2008 Avrupa'da Gençlik Anketi (the 2008 Youth in Europe Survey) veri seti olarak kullanılmıştır. Bu anket ile, bazı kişilik özelliklerinin yanı sıra, ergen suçlu davranışı, intihara meyil, sosyal ağlar, sosyal aktivitelere katılım, akademik başarı ve sağlık sorunları gibi çeşitli ergenlik dönemiyle bağlantılı hususların ölçümü yapılmıştır.

Sosyal Sermaye ve Çok Boyutlu Yapısı

“Karşılıklı fayda için eylem ve işbirliğini kolaylaştıran ağlar, normlar ve güven gibi sosyal organizasyonların özellikleri” (Putnam, 1995, s. 67) olarak tanımlanan sosyal sermaye, sosyal bağlar vasıtasıyla sosyal ve ekonomik getirilerin elde edilmesini sağlayan ve bireyler arasında işbirliğini kolaylaştıran toplumsal yapının bir yönünü oluşturur (Coleman, 1990). Son yıllarda artan popüleritesiyle, sosyal sermaye, sosyoloji, kriminoloji, siyaset bilimi, ekonomi ve diğer birçok disiplinde, daha verimli ve sağlıklı bir toplumsal yaşamın sağlanmasına ve toplumsal sorunların çözülmesine yönelik olarak faydalanılabilecek toplumsal bir değer olarak görülmektedir.

Diğer disiplinlere sağladığı faydaların yanısıra, sosyal sermayenin suç araştırmalarına sağladığı en önemli kolaylıklardan biri, McCarthy vd.'nin (2002) ifade ettiği gibi, çeşitli kriminolojik teorilerin suç davranışına olan etkilerini birlikte ele alabilmek için kapsayıcı bir şemsiye sunmasıdır. Sosyal düzensizlik teorisi (social disorganization theory) (Shaw & McKay, 1942), sosyal bağlanma teorisi (social bonding theory) (Hirschi, 1969), sosyal öğrenme teorisi (social learning theory) (Akers, 2017), genel gerilim teorisi (general strain theory) (Agnew, 1992) ve değişken birliktelik teorisi (differential association theory) (Sutherland, Cressey, Luckenbill & Luckenbill, 1992) gibi suçun sebeplerini açıklamaya çalışan teorileri temel alan çalışmalarda, sosyal sermaye, suç davranışına yönelik önemli bir yordayıcı faktör olarak ele alınmıştır. Ancak, bu teorileri temel alan çalışmalarda, sosyal sermayenin suçun oluşumunu engelleyen bir faktör olduğu tespit edilse de, çoğunlukla, bu tespitler sosyal sermayenin çok boyutlu yapısı ele alınmadan ve farklı biçimlerinin suçun oluşumunu ne şekilde etkilediği hususu incelenmeden ortaya konmuştur. Sosyal sermaye kavramı, çok boyutluluğu, karmaşıklığı ve herkes tarafından kabul gören bir tanımının olmaması sebebiyle, eleştirmenler tarafından “herkes için herşeye dönüşen ve dolayısıyla kimse için birşey olamayan” bir kavram olarak eleştirilirken (Adler & Kwon, 2002; Woolcock, 2001, s. 69), bu bazılarınca eleştirilen özelliği, aslında ona büyük bir analitik esneklik sağlamakta ve ampirik uygulamalarını artırmaktadır. Bu sebeple, sosyal sermayenin ergen suçluluğunu ne şekilde etkilediği üzerine yapılacak kapsamlı bir çalışmada, öncelikle sosyal sermayenin farklı boyutları ele alınmalı ve tespit edilen potansiyel sosyal sermaye formlarının suçun oluşumunu ne şekilde engellediği (veya artırdığı) ortaya konmalıdır.

Sosyal sermayenin çok boyutlu yapısı dolayısıyla, farklı tanımları, birbiriyle çelişen kullanımları ve çok geniş bir kullanım alanı olsa da, genel kabul gören sosyal sermaye formları, sosyal bağlardan oluşan sosyal ağların varlığı (Bourdieu, 1986; Portes, 1998), güven

(Portes, 1998; Putman, 2000), sosyal ve gönüllü aktivitelere katılım (Putman, 2000; Putnam, 1995) ve gayri resmi sosyal denetim mekanizmalarıdır (Coleman, 1988, 1990; Portes, 1998).

Sosyal sermayenin ilk sistematik analizini yapan Bourdieu'ya (1986, s. 248) göre, sosyal sermaye, “az çok kurumsallaşmış karşılıklı tanışıklık ve farkındalık ilişkilerine dayalı olan, dayanıklı bir ağa sahip olmakla edinilebilecek gerçek veya potansiyel kaynakların toplamıdır.” Bu bağlamda, bir bireyin sahip olduğu sosyal sermaye, hem o bireyin bulunduğu ağda ilişkide olduğu sosyal bağları (ilişkide olduğu kişileri), hem de bu bağlara erişim vasıtasıyla onların kontrolündeki kaynakları kapsar. Çünkü, Bourdieu (1986), bir bireyin sahip olduğu sosyal ağın boyutuyla, bu ağda ilişkide bulunulan her bireyin sahip olduğu ekonomik, kültürel ve sembolik sermayeler toplamının (yani, kaynaklar toplamının), o bireyin sosyal sermayesini oluşturduğunu ifade ederek, sosyal sermayenin diğer sermaye formlarından bağımsız olmadığını göstermiştir (Yukse, 2018).¹ İnsanlar, doğası gereği diğer insanlarla ilişki kurmak isterler. Kurulan bu ilişkiler sayesinde bireylerin sosyal sermayeleri artar veya azalır. Bu sebeple, Bourdieu'nun bakış açısını kullanarak, ergenlik dönemi gibi gençlerin sosyal ve gelişimsel problemlerle mücadele ettikleri bir aşamada, kendilerinden bu mücadele için sevgi, şefkat ve destek alabilecekleri, aile bireyleri, arkadaşlar ve öğretmenlerle kurulan güçlü ve güvenli ilişkilerin, bireyin sosyal sermayesini oluşturduğunu ifade etmek mümkündür.

Diğer bireylerle kurulan güçlü ve güvenli ilişkilerin gençleri suçtan uzak tutacağı ve onların suç işleme riskini azaltacağı hususu göz önünde bulundurulduğunda, değişik sebeplerle bu ilişkilerin zarar görmesi veya ortadan kalkması, gençleri kolaylıkla suça teşvik edebilir. Bu sebeple, mevcut sosyal ilişkilerin zarar görmesinin veya ortadan kalkmasının sosyal sermaye kaybının yakın göstergeleri olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, kurulan sosyal ilişkilerin her zaman sosyal sermayeyi artıracığı ve bunun da suçun oluşumunu olumsuz yönde etkileyeceği beklenmemelidir. Sosyal bilimler literatüründe, sosyal sermaye, çoğunlukla diğer bireylerle kurulan sosyal ilişkilerin olumlu ve kolaylaştırıcı yönünü vurgulasa da, sosyal sermayenin olumsuz sonuçlarının ya da “karanlık taraflarının” da var olduğu unutulmamalıdır (Paxton, 1999; Portes, 1998; Steffensmeier & Ulmer, 2006). Değişken birliktelik kuramında da ifade edildiği gibi (Sutherland vd., 1992), normal şartlarda bireylerin sahip olduğu sosyal ilişkiler bireyleri suçtan uzak tutan meşru ilişkilerdir. Ancak, bu durum her zaman böyle olmayabilir. Özellikle, ergenlik döneminde, gençlerin kendilerini suçtan uzak tutmanın aksine suça teşvik edebilecek sapsin arkadaşlık ilişkileri geliştirmeleri

¹ Mevcut çalışmanın konusu dışında kalsa da, sosyal sermayeyi yakından ilgilendirmesi sebebiyle, Bourdieu'nun temel argümanını şu şekilde ifade etmek mümkündür. Bourdieu (1986), Marx'ın (1995) öne sürdüğü sermaye teorisini geliştirerek, sermaye kavramına iki yönde önemli katkılar sağlamıştır. Bunlardan birincisi, sermayenin Marx'ın öne sürdüğünün aksine sadece maddi formda değil maddi olmayan formlarda da olabileceği görüşüdür. Buradan hareketle, Bourdieu (1986), mücadele ve çekişme objesi haline gelen her kaynağın bir sermaye türü olduğunu ifade etmiş ve Marx'ın vurguladığı ekonomik sermayenin dışında, kültürel sermaye, sosyal sermaye ve sembolik sermaye gibi temel sermaye formlarını kavramsallaştırmıştır. Tabi ki, sermaye formlarını sadece bu dört temel forma indirgemek hata olacaktır. Bunlar dışında, alan temelli (field specific) sermaye formları olan dilbilimsel (linguistic) sermaye, dini (religious) sermaye ve bilimsel (scientific) sermaye gibi sermaye formları da mevcuttur. Ancak, toplumsal hiyerarşide daha iyi bir konum elde edebilmek için uğruna en yoğun olarak mücadele edilen sermaye formları, ekonomik, sosyal, kültürel ve sembolik sermayelerdir. Bourdieu'nun (1984), farklı sosyal sınıfların, aralarındaki maddi ve maddi olmayan eşitsizliklerin yarattığı ayrımlarla (distinction) nasıl başa çıkabilecekleri konusunda yapmış olduğu esas katkı ise, geliştirmiş olduğu sermaye formlarının birbirlerine dönüştürülebilir olmasıdır. Yani, belli bir sermaye formuna yüksek oranda sahip olan bir birey, ihtiyaç duyduğunda elindeki sermayeyi diğer bir sermaye formuna dönüştürebilir. Örneğin, zengin bir baba, oğlunun kültürel sermayesini artırmak için ekonomik sermayesini kullanarak onun prestijli okullardan mezun olmasını ve farklı kültürel aktivitelere faydalanmasını sağlayabilir. Yine, aynı baba, ekonomik sermayesini kullanarak oğlunu zengin ve güçlü aileler ile tanıştırmak sosyal sermayesini artırabilir ve daha prestijli bir iş bulmasını sağlayabilir.

de mümkündür. Bu sebeple, sapkın davranışlar gösteren bireylerle kurulan sosyal ilişkiler sosyal sermayeyi artırsa da, sonuçları itibariyle sosyal sermayenin olumlu değil karanlık taraflarından bahsetmek gerekir. Rubio'nun (1997) da belirttiği gibi, sapkın (perverse) sosyal sermaye, bireyi suçtan uzaklaştıran değil, suça teşvik eden sosyal ilişkiler ağıdır. Sandberg (2008) tarafından geliştirilen, sokakta hayatta kalmak ve sokağa hakim olmak için hem sokak kültüründen hem de sosyal ağlardan faydalanmayı gerektiren sokak sermayesi (street capital) de sapkın sosyal sermaye kapsamında ele alınması gereken kavramlardandır. Sonuç olarak, diğer bireylerle kurulan güvenli sosyal ilişkilerin zarar görmesinin veya ortadan kalkmasının ve sapkın bireylerle (gençler için özellikle sapkın arkadaşlarla) kurulan güvensiz ilişkilerin, sosyal sermayeden ziyade asosyal sermaye (unsocial capital) (Levi, 1996) formları olduğu ve bireyin suça meyiletme riskini artıracakı öne sürülebilir.

Diğer bir sosyal sermaye formu da güvendir. Güven, sosyal sermayenin kilit bir bileşenidir ve literatürde en fazla kabul gören sosyal sermaye formudur (Putman, 2000). Birçok akademisyen, çalışmalarında sosyal sermaye ile güveni ilişkilendirmiştir (Coleman, 1988, 1990; Fukuyama, 1995; Putman, 2000; Yuksek, 2017). Bunun nedeni, güvenin, özellikle de belirli kişilere yönlendirilmiş güvenden ziyade (particularized trust), toplumun geneline yönlendirilen ve kişisel olarak tanıdığımız kişilerin yanı sıra tanımadığımız geneli de kapsayan genellenmiş güvenin (generalized trust), toplumun olağan işleyişini kolaylaştırması ve herkesin birbirine karşı tam bir inanç duymasını sağlayan bir sigorta görevi görmesidir (Putman, 2000).

Güvenle birlikte literatürde fazlaca kullanılan diğer bir sosyal sermaye formu da sosyal ve gönüllü aktivitelere katılım, yani sosyal katılımdır (Putman, 2000). Robert D. Putnam'ın çalışmalarıyla temel bir sosyal sermaye formu olarak kabul gören sosyal katılım (Putman, 2000; Putnam, 1995), bireylerin ortak bir alanda bir araya gelebilmesine, ortak değerler etrafında buluşmalarına, yeni sosyal bağlar kurmalarına, kurdukları bu bağlar vasıtasıyla yeni kaynaklara erişmelerine ve kendi sosyal ağlarını geliştirmelerine imkan sağlar. Sosyal katılımı temel bir sosyal sermaye formu olarak kabul etmek gerekir; çünkü, sosyal katılım vasıtasıyla, farklı sınıflardan bireylerin yoğun bir şekilde etkileşimde bulunması sağlanmış ve bu sayede de, genelleştirilmiş bir mütekabiliyet normu (reciprocity) elde edilerek, Putnam'ın (1995) tabiriyle, bireyler arasındaki koordinasyon ve iletişim kolaylaştırılmış ve kolektif hareket önündeki engeller kaldırılmış olur. Putnam'ın dışında da birçok araştırmacı, çalışmalarında sosyal katılımı bir sosyal sermaye formu olarak ele almışlardır (Kennedy vd., 1998; Rosenfeld vd., 2001; Weitzman & Kawachi, 2000; Yuksek, 2017).

Son olarak, bu çalışmada ele alınacak diğer bir sosyal sermaye formu da gayri resmi sosyal denetim mekanizmalarıdır (informal social control). Coleman'a (1988, s. S98) göre, sosyal sermayenin iki unsuru vardır. Bunlar, sosyal sermayenin, sosyal yapının bir yönünü oluşturması ve bu sosyal yapı içerisinde, bireylerin belirli eylemlerini kolaylaştırmasıdır. Diğer sermaye formları gibi (örn., ekonomik ve kültürel sermaye), sosyal sermaye de üretken bir yapıdadır ve yokluğunda mümkün olmamamakla birlikte, belirli amaçların başarılmasını mümkün kılar. Bu açıdan, sosyal yapının herhangi bir unsurunun sosyal sermaye olarak kabul görmesi için, bu unsurun, bireylerin belirli hedeflere (menfaatlere) ulaşmasını sağlaması gibi bir işlevi yerine getirmesi beklenir. Gençleri suçtan uzaklaştırmak söz konusu olduğunda ise, toplum için önemli işlevleri olan ve gençlerin daha güvenli ve yaşanılabilir bir çevrede yetişmelerini sağlayan gayri resmi sosyal denetim mekanizmalarının bir sosyal sermaye formu olduğunu ifade edebiliriz (Coleman, 1988). Bunun sebebi, gayri resmi sosyal denetim mekanizmaları vasıtasıyla, toplumun birbirlerine sıkıca bağlanmış bireyleri, sadece kendi çıkarlarını değil (örn., sadece kendi çocukları), başkalarının da çıkarlarını korumuş olur ve

böylece, mahalle/muhitin (neighborhood) güvenliğinin sağlanmasını kolaylaştırarak, gençler için daha güvenli ve yaşanılabilir bir ortam hazırlamış olurlar. Coleman'ın (1988) da belirttiği gibi, toplum üyelerinin arasında böylesine bir etkileşim ve ortaklık olmasa ve gayri resmi sosyal denetim mekanizmaları etkin bir şekilde işletilemeseydi, gençler ve çocuklar çok daha güvensiz bir ortamda yetişmek zorunda kalırlardı.

Sonuç olarak, sosyal sermayenin çok boyutlu yapısı dikkate alındığında, bu çalışmada, sosyal sermayenin ergen suçlu davranışına etkisini incelemek için kullanılacak sosyal sermaye formları şu şekildedir: mevcut sosyal bağların kullanımı, mevcut sosyal bağların zarar görmesi/ortadan kalkması, mevcut sapkın sosyal bağlar, güven, sosyal katılım ve gayri resmi sosyal denetim mekanizmaları.

Sosyal Sermayenin Farklı Formlarının Ergen Suçlu Davranışına Olan Etkisi

Sosyal sermaye teorisinde vurgulanan temel husus, bireyin, bir grubun üyesi veya bir ağın parçası olarak kurmuş olduğu sosyal ilişkiler vasıtasıyla elde edeceği avantajlar, yani sosyal veya maddi kaynaklardır. Aile içinde, bu kaynaklar, toplumsal normları ve davranış biçimlerini aşılama hizmet eden ebeveynler ve çocukları arasındaki etkileşimleri içerir (Dufur vd., 2015). Ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşim içinde geçirdikleri zaman, onlara gösterdikleri sevgi, ilgi ve dikkat ve onların akademik ve sosyal başarılarına yaptıkları destek ve teşvikler, aile temelli sosyal sermayenin göstergeleridir (Coleman, 1990).

Benzer bir durum okulda da söz konusudur. Ergenlik döneminde okul, gençlerin yaşamını etkileyebilecek birincil resmi organizasyondur. Okul, sosyal etkileşimlerin, kişisel becerilerin geliştirilmesinin, akran gruplarının oluşumunun, kendini ifade etme becerisinin gelişiminin ve benliğin gelişiminin birincil bağlamını oluşturur (Henry & Slater, 2007). Okul, ayrıca, gençlere yönelik kontrol ve destekleyici işlevlere sahip olan ve onları sosyal olarak kabul gören hedeflere yönlendiren çeşitli gelenek, fikir ve duygular sunan, yüksek yoğunluklu grup aktiviteleri kaynağıdır (Thorlindsson & Bernburg, 2004). Okulun bu özelliklerinden faydalanan gençler, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla kurmuş oldukları ilişkiler vasıtasıyla, ailedesine benzer şekilde pozitif kaynaklar—yani, okul temelli sosyal sermaye—elde ederler. Hirshi'nin (1969) geliştirdiği sosyal bağlanma kuramında da işaret ettiği üzere, bireyleri, kendilerini suça meyleden doğalarına aykırı ve toplumun kurallarına uygun bir şekilde hareket etmelerine yol açan tek neden, diğer bireylere ve sosyal kurumlara olan bağlarıdır. Bu bağlamda, aile ve okul ortamında, ebeveynler, arkadaşlar ve öğretmenler ile kurulan güvenli (yani, derin, şefkatli ve duygusal bir bağlanma barındıran) ilişkiler, suçlu davranışının engellenmesi için sosyal normların çocuklara öğretilmesine imkan sağlarken, onların daha az davranışsal sorunlara sahip olmasına ve sosyal olarak daha yetkin olmalarına sebep olur. Benzer bir açıklamayı sosyal öğrenme kuramında da görebiliriz (Akers, 2017). Bu kurama göre, aile ve okul temelli sosyal bağlar (yani, ebeveynler, arkadaşlar ve öğretmenlerle ilişkiler vasıtasıyla elde edilen sosyal sermaye), toplumsal normların gençlere aktarımını ve onlar tarafından içselleştirilmesini kolaylaştırarak, suçlu davranışlar içinde bulunmalarının engellenmesinde etkin rol alır. Bu kapsamda, birçok çalışma, bireylerin ebeveynler, akranlar ve öğretmenler gibi diğer bireylerle güçlü ve güvenli ilişkiler geliştirdiklerinde (yani, yüksek miktarda sosyal sermayeye sahip olduklarında), suçla meşgul olma eğilimlerinin azaldığını ortaya koymuştur (Demanet & Van Houtte, 2012; Dufur vd., 2015; Hallinan, 2008; Johnson, Crosnoe & Elder Jr, 2001; Özbay & Özcan, 2006; Salmi & Kivivuori, 2006; Yuksek & Solakoglu, 2016). Bu çalışmalardan elde edilen temel bulgu, ebeveynler, arkadaşlar ve öğretmenler ile kurulan güvenli sosyal bağların (mevcut sosyal bağların kullanımı olarak işlevselleştirilen sosyal sermaye formu), sağladıkları destek mekanizmalarıyla, bireyi sapkın davranışlardan uzak tutması ve kontrol altına almasıdır. Bu açıklamalar ışığında;

Bir gencin, ebeveynlerine bağıllık seviyesi ne kadar yüksekse, okul devamsızlık sıklığının (Hipotez 1a), madde kullanım eğiliminin (Hipotez 1b) ve saldırganlık eğiliminin (Hipotez 1c) o kadar düşük olduğu varsayımında bulunmaktadır.

Bir gencin, arkadaşlarına bağıllık seviyesi ne kadar yüksekse, okul devamsızlık sıklığının (Hipotez 2a), madde kullanım eğiliminin (Hipotez 2b) ve saldırganlık eğiliminin (Hipotez 2c) o kadar düşük olduğu varsayımında bulunmaktadır.

Bir gencin, öğretmenlerine bağıllık seviyesi ne kadar yüksekse, okul devamsızlık sıklığının (Hipotez 3a), madde kullanım eğiliminin (Hipotez 3b) ve saldırganlık eğiliminin (Hipotez 3c) o kadar düşük olduğu varsayımında bulunmaktadır.

Hirshi'nin (1969) sosyal bağlanma kuramına göre, insanlar, suçtan uzak olmaya eşit derecede suç işlemeye de yatkındırlar. İnsanları suça teşvik eden en önemli neden, bireyler ve toplum arasındaki bağların bozulması veya zayıflamasıdır. Çünkü, diğer insanlarla olan güçlü bağlar sayesinde bireyler kontrol edilebilir ve kanunları ve normları ihlal etmeleri engellenir. Bu durumda, mevcut sosyal bağları zayıflatan ya da ortadan kalkmasına sebep olan yaşanan mahalle/muhitten taşınması (neighborhood change) ve okul değişikliği gibi olaylar, gençlerin suça meyletme riskini artırabilir. Bunun sebebi, mevcut sosyal bağların zarar görmesinin, gençlerin diğer bireylerden aldıkları sosyal kaynakları ve sosyal desteği azaltmasıdır. Bu konunun anlaşılmasında, ilk kez Merton tarafından ortaya atılan (1968) ve Agnew (1992) tarafından geliştirilen genel gerilim teorisi de faydalı olabilir. Bu teoriye göre, bireylerin hedeflerine meşru vasıtalarla ulaşamamaları halinde, bu durumun bir gerilime ve strese sebep olacağı ifade edilir. Mahalle/muhit veya okul değişimi gibi durumlarda, bireyler, komşuları, arkadaşları ve öğretmenleriyle kurmuş oldukları bağları istemeyerek de olsa koparmak zorunda kalacaklar ve yeni mahallelerinde/muhitlerinde veya okullarında yeni sosyal bağlar kurma stresini yaşamak zorunda kalacaklardır. Bu durumda, suçlu davranışlarda bulunma, yaşanan bu stresli ve zorlu duruma adaptasyonun bir sonucu olabilir. Burada esas olan, suça sebep olan gerilimin sosyal bağlar ve güven eksenli oluşudur. Bu bağlamda, diğer bireylerle kurulan bağların istenmeyen bir şekilde ortadan kalkmasına sebep olan mahalle/muhit ve okul değişimi gibi olayların (mevcut sosyal bağların zarar görmesi olarak işlevselleştirilen asosyal sermaye formu), gençlerin suçlu davranışlarda bulunmalarında önemli bir rol oynayacağı beklenmelidir. Bu sebeple;

Yakın zamanda, yaşadığı mahalleyi/muhiti değiştirmiş olan gençlerin, okul devamsızlık sıklığının (Hipotez 4a), madde kullanım eğiliminin (Hipotez 4b) ve saldırganlık eğiliminin, (Hipotez 4c) değiştirmemiş olanlara kıyasla daha yüksek olacağı varsayımında bulunmaktadır.

Yakın zamanda, mevcut okulunu değiştirmiş olan gençlerin, okul devamsızlık sıklığının (Hipotez 5a), madde kullanım eğiliminin (Hipotez 5b) ve saldırganlık eğiliminin (Hipotez 5c), değiştirmemiş olanlara kıyasla daha yüksek olacağı varsayımında bulunmaktadır.

Coleman'a (1990) göre, sosyal sermaye, sosyal ilişkilerin nitelik, içerik ve yapısına, kaynakların (sermayenin) kuşaktan kuşağa aktarımına ve bu kaynakların fırsatlara dönüşümüne odaklanır. Sosyal bağlanma kuramında, Hirshi (1969), ebeveynler ve öğretmenlerde olduğu gibi, arkadaşlara olan güvenli bağların da suçlu davranışını olumsuz yönde etkilediğini öne sürerken, aynı zamanda, arkadaşlara bağıllığın ve onlarla olan ilişkilerin her zaman suçluluk üzerinde kısıtlayıcı bir etki olarak görülmediğini de kabul etmektedir. Burada önemli olan husus, güçlü bağıllık ilişkilerinin suçu engellemesi olsa da, Coleman'ın (1990) da belirttiği gibi, sosyal ilişkinin içeriğinin (güvenli ya da sapkın bireylerle kurulan bir ilişki mi) her zaman göz önünde bulundurulması gerektiğidir. Gençler, iyi huylu ve toplumsal kurallara duyarlı arkadaşlarıyla kurmuş oldukları ilişkilerle sosyal

sermayelerini artırırken, suça meyiletme risklerini azaltırlar. Ancak, sapkın davranışlara meyilli arkadaşlarıyla kurmuş oldukları ilişkiler sayesinde, yine sosyal sermayelerini artırırken, bu kez suça meyilleri artabilir. Bu durum, suça meyilli arkadaşlara sahip olmanın, sosyal sermaye kuramından beklenenin aksine, gençlerde sapma-kısıtlayıcı bir etkiden ziyade, sapkınlık-güdüleyici bir etkinin oluşmasına sebep olabilmesidir (Krohn & Massey, 1980). Bunun sebebi, arkadaş gruplarında oluşan grup normlarının bir sosyal sermaye formuna dönüşü de (Coleman, 1988), grup normlarının grup çıkarlarını ön plana çıkarması ve birey çıkarlarına zarar verebilmesidir. Bu durumda, grup normları, grubun çıkarları için bireyi suça teşvik edebilmektedir. Arkadaş gruplarında, gruptan dışlanmamak için grubun normlarından birisi olan sigara içmek fiilini yerine getirerek sapkın davranışta bulunan gençler bu duruma örnek olarak verilebilir. Yapılan akademik çalışmalar, gençlerin, sapkın arkadaşlık ilişkilerinden dolayı, suçu destekleyen tutum ve davranışlara maruz kaldıklarında, sapkın faaliyetlerde bulunma olasılıklarının bulunmama olasılıklarından daha yüksek olduğunu göstermektedir (Demant & Van Houtte, 2012; Gottfredson, 2001; Yuksek & Solakoglu, 2016). Bu bağlamda, sapkın arkadaşlardan kaynaklanan sapkınlığa maruz kalma sıklığının (mevcut sapkın sosyal bağlar olarak işlevselleştirilen asosyal sermaye formu), gençlerin suçlu davranışlarda bulunmalarında önemli bir rol oynayacağı beklenmelidir. Bu sebeple;

Bir gencin, sapkın arkadaşlık ilişkilerinden kaynaklanan sapkınlığa maruz kalma sıklığı ne kadar yüksekse, okul devamsızlık sıklığının (Hipotez 6a), madde kullanım eğiliminin (Hipotez 6b) ve saldırganlık eğiliminin (Hipotez 6c) o kadar yüksek olacağı varsayımında bulunmaktadır.

Güven ve toplumsal katılım sosyal sermayenin iki temel bileşeni olarak kabul edilmektedir (Paxton, 1999; Putman, 2000). İnsanların geneline yönelik bir güven duygusuna—genellenmiş güven—sahip olan ve okul dışı çeşitli aktivitelere katılım gösteren gençlerin yüksek seviyede sosyal sermayeye sahip olduğu ifade edilebilir. Toplumun geneline olan güven ne kadar yüksekse, toplumun geneli tarafından benimsenmiş değerleri özümsemek de o kadar kolay olurken, toplumun geneli tarafından reddedilen ve istenmeyen eylemlerden uzaklaşmak da o kadar kolay olur. Diğer bir deyişle, toplumun geneline olan güven arttıkça, bireyin, toplumsal normlara ve kurallara yönelik olarak genelin meşru görüşlerine ve dolayısıyla güven duyduğu kişilerin kendisine yönelttiği olumlu (suçtan uzaklaştıran) öğütlere maruz kalma sıklığı artacağından, suça meyiletme ve suç ile meşgul olma olasılığı azalır.

Diğer yandan, ergenlik döneminde, gençlerin, ebeveynlerin ve aile atmosferinin etkisinden uzaklaşarak daha çok okulun, okul sonrasındaki etkinliklerin ve arkadaşların etkisi altına girdiğini ifade etmek mümkündür (Fredricks & Eccles, 2008). Bu bağlamda, okul dışı aktivitelerin (sosyal katılımın), gençleri, Hirshi'nin (1969) sosyal bağlanma kuramının merkezindeki dört öge olan bağlanma (attachment), bağlılık (commitment), inanç (belief) ve dahiliyet (involvement) ile etkileşime sokarak suçtan uzak tuttuğu iddia edilebilir. Bunun sebebi, sosyal katılımın, gençleri, diğer bireylerle biraraya getirerek bağlılık ilişkisi kurmalarını (attachment), etkileşimde buldukları diğer bireylerce ve toplumun genelince de kabul gören toplumsal değerlere bağlılık duymalarını (commitment), bu toplumsal değerlere ve normlara inanç göstermelerini (belief) ve onları, katılım gösterdikleri aktivitelerde meşgul ederek (involvement), okul sonrasındaki boş zamanlarını suç ve benzeri sapkın davranışlardan uzak geçirmelerini sağlamasıdır.

Yapılan akademik çalışmalar da, genellenmiş güven ve sosyal katılımın, bireyleri, sapkın davranışlardan ve suçtan uzak tuttuğunu göstermektedir. Örneğin, Putman'a (2000) göre, ABD'de 1960'lardan itibaren görülen sosyal sermaye seviyesindeki azalmanın tehlikeli sonuçlarından biri de artan suç oranlarıdır. Putnam, artan suç oranlarını, kısmen de olsa aynı dönemdeki sosyal güven düzeyindeki azalmaya bağlamaktadır (2000, s. 144). Rosenfeld vd.

(2001), sosyal güven düzeylerinin yüksek olduğu ve sosyal katılımın yaygın olduğu yerlerde, yoksulluk düzeyine, nüfus yoğunluğuna ve diğer sosyodemografik etkilere bakılmaksızın cinayet oranlarının düştüğünü tespit etmiştir. Ayrıca, sosyal sermayeyi hem güven hem de sosyal katılım ile ölçtükleri çalışmalarında, Kennedy vd. (1998), sosyal sermaye ile ateşli silahlarla işlenen suçlar arasında anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Son olarak, sosyal sermayeyi sosyal katılım ile ölçtükleri çalışmalarında, Weitzman ve Kawachi (2000), sosyal sermaye ile içki kullanımı arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit etmiş ve sosyal sermayenin içki kullanım riskini azalttığını belirlemişlerdir. Sonuç olarak, toplumun geneline duyulan güvenin ve okul sonrasında katılım gösterilen aktivite sıklığının (genellenmiş güven ve sosyal katılım olarak işlevselleştirilen sosyal sermaye formları), gençlerin suçlu davranışlarda bulunmalarının önlenmesinde önemli roller oynayacakları beklenmelidir. Bu sebeple;

Bir gencin, toplumun geneline olan güven seviyesi ne kadar yüksekse, okul devamsızlık sıklığının (Hipotez 7a), madde kullanım eğiliminin (Hipotez 7b) ve saldırganlık eğiliminin (Hipotez 7c) o kadar düşük olduğu varsayımında bulunmaktadır.

Bir gencin, okul dışı aktivitelere katılım sıklığı ne kadar yüksekse, okul devamsızlık sıklığının (Hipotez 8a), madde kullanım eğiliminin (Hipotez 8b) ve saldırganlık eğiliminin (Hipotez 8c) o kadar düşük olduğu varsayımında bulunmaktadır.

Son olarak, sosyal düzensizlik kuramına göre, yaşanılan mahalle/muhit ne kadar düzensiz ve karmaşık ise, oradaki suç ve sapkınlık oranı da o kadar yüksektir (Shaw & McKay, 1942). Bunun sebebi, sosyal olarak düzensiz toplulukların, mahalle/muhitteki yaşayanların davranışlarını etkin bir şekilde kontrol etme yetisine sahip olamamasıdır. Yaşanılan mahalle/muhitteki yaşam kalitesinin ve yüksek seviyedeki sosyal sermayenin göstergesi, bireyler arasındaki (özellikle komşular ve ebeveynler) güçlü sosyal bağların ortaya çıkardığı kolektif yararın (collective efficacy) suç oranlarını düşürdüğü tespitidir (Sampson & Groves, 1989; Sampson, Raudenbush & Earls, 1997). Sosyal düzensizliğin yüksek, kolektif yararın az olduğu, düşük sosyal sermayeli toplumlarda, bireyler arasındaki sosyal destek ve bilgi paylaşımı yetersiz kalacağından, gayri resmi denetimin uygulanması güçleşir ve gençler üzerinde etkin bir koruma sağlanamaz. Bu durumda, gençler kendi başlarına bırakılırken, onlara kendi kendilerine yıkıcı dürtülerle hareket edebilecekleri bir alan hazırlanmış olur. Aksine, ebeveynlerin arkadaşlarının aynı zamanda kendi çocuklarının arkadaşlarının ebeveynleri olduğu, kuşaklararası kapalılığın (intergenerational closure) güçlü olduğu toplumlarda ise, ebeveynler arasındaki güçlü bağlar sayesinde kolektif yarar artar ve gençler üzerinde etkin bir gayri resmi denetim sağlanabilir (Coleman, 1988; Sampson, Morenoff & Earls, 1999). Bu bağlamda, kuşaklararası kapalılığın güçlü olup olmamasının (gayri resmi sosyal denetim mekanizmaları olarak işlevselleştirilen sosyal sermaye formu), gençlerin suçlu davranışlarda bulunup bulunmaması üzerinde önemli bir rol oynaması beklenmelidir. Bundan dolayı;

Bir gencin maruz kaldığı kuşaklararası kapalılık etkisi ne kadar güçlüyse, okul devamsızlık sıklığının (Hipotez 9a), madde kullanım eğiliminin (Hipotez 9b) ve saldırganlık eğiliminin (Hipotez 9c) o kadar düşük olduğu varsayımında bulunmaktadır.

Veri Seti ve Ölçümler

Veri Seti

Bu çalışmada kullanılan veri seti, Avrupa Şehirleri Madde Kullanımı ile Mücadele Örgütü (European Cities Against Drug Organization-ECAD)² tarafından 2007 yılında İstanbul'un Bağcılar ilçesinde uygulanan Avrupa'da Gençlik Anketi'ne (Youth in Europe Survey) dayanmaktadır. Bu anket, rastgele örneklem metodu ile 2445 ilköğretim öğrencisine uygulanmıştır.^{3,4} Anket soruları, İzlanda Sosyal Araştırma ve Analiz Merkezi (Icelandic Center for Social Research and Analysis-ICSRA)⁵ tarafından hazırlanmış olup, ergen suçluluğu, sağlık sorunları, akademik başarı, boş zaman etkinlikleri ve intihar tutumları gibi ergenlik dönemine mahsus sosyal sorunları ve ilgili bazı temel betimsel hususları ölçecek şekilde kurgulanmıştır.

Bağımlı Değişkenler

Çalışmanın bağımlı değişkenleri, okul devamsızlık sıklığı, madde kullanım eğilimi ve saldırganlık eğilimidir. Okul devamsızlık sıklığının dışındaki bağımlı değişkenler, suçlu davranış seviyesini ölçen ölçeklerdir. Okul devamsızlık sıklığı ise, bir gencin, meşru bir sebep olmaksızın okulu devamsızlığı yaptığı gün sayısını ölçen bir sayı değişkenidir (count variable).

Okul devamsızlık sıklığını ölçmek için, gençlerden son 30 gün içerisinde, meşru bir sebep olmaksızın kaç gün okulda bulunmadıklarını belirtmeleri istenmiştir. Cevap kategorileri, hiç (0), 1 gün (1), 2 gün (2), 3-4 gün (3), 5-6 gün (5) ve 7 gün ve daha fazlası (7)'dir ve cevaplar parantez içindeki değerlerle yeniden kodlanmıştır.

Madde kullanım eğilimi, gençleri yasa dışı maddeleri kullanmaya teşvik edecek durumlara atıfta bulunan üç ifadeyi içeren bir ölçektir. Belirtilen üç ifade şu şekildedir: "Akran grubundan dışlanmamak için bazen sigara içilmesi gerekir," "akran grubundan dışlanmamak için bazen alkol kullanmak gerekir," ve "akran grubundan dışlanmamak için bazen esrar kullanmak gerekir." Cevap kategorileri, kesinlikle katılıyorum (4), bir şekilde katılıyorum (3), bir şekilde katılmıyorum (2) ve kesinlikle katılmıyorum (1) şeklindedir ve parantez içindeki değerlerle kodlanmışlardır. Belirtilen üç ifade, kendi arasında yüksek düzeyde korelasyon ve yeterli güvenilirlik göstermektedir (Cronbach's alpha = 0.85). Bu

² ECAD, Avrupa çapında üye şehirleri bulunan ve uyuşturucu ile mücadele eden Avrupa kentleri için hizmet veren, kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. Bu kuruluş, 2005 yılında gençlerdeki uyuşturucu sorunlarına bir çözüm ve politika geliştirmek amacıyla, üye şehirlerinde, "Avrupa'da Gençlik" adı altında bir araştırma projesi başlatmıştır. Bir ECAD üyesi olan İstanbul da bu projeye katılmıştır ve mevcut çalışmadaki veriler bu projeden elde edilmiştir (Yukse & Solakoglu, 2016). ECAD ile ilgili daha detaylı bilgiye ECAD internet sitesinden ulaşılabilir: <http://www.ecad.net>.

³ Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre, 2007 yılında Bağcılar'da 15-19 yaş arasında 65000 birey yaşamaktayken, aynı dönemde Bağcılar'da ortaokul-lise düzeyinde eğitim gören 22075 öğrenci bulunmaktadır. Türkiye'de, 2007 yılında, ortaokul-lise öğrencilerinin yaş aralığının 12-18 olduğu göz önüne alındığında, mevcut 65000 kişiden ne kadarlık bir kısmının ortaokul-lise düzeyinde eğitim aldığı hesaplamak mümkün değildir (Yukse & Solakoglu, 2006).

⁴ Veri setinin ilk hali mevcut 22075 öğrenciden rastgele seçilen 2627 öğrenciden oluşmaktadır. Noksan değerleri (missing cases) olan katılımcılar çıkarıldıktan sonra veri setinin son hali 2445 öğrenciden oluşmuştur (Yukse & Solakoglu, 2006).

⁵ ICSRA, İzlanda Eğitim Bakanlığı ve İzlanda şehir belediyelerinin işbirliği ile 1990 yılında kurulmuştur. O zamandan beri, ICSRA, bir dizi araştırma gerçekleştirmiş ve İzlanda'daki gençler arasında uyuşturucu, sigara ve alkol kullanımının azaltılmasına yönelik politikalar üretilmesine yardımcı olmuştur. Mevcut çalışmada kullanılan anket, ICSRA tarafından tasarlanmış ve "Uyuşturucusuz İzlanda 1997-2002" olarak adlandırılan 5 yıllık bir projeyi temel almıştır (Yukse & Solakoglu, 2016). ICSRA ile ilgili daha detaylı bilgiye ICSRA internet sitesinden ulaşılabilir: <http://www.rannsoknir.is/rg/english>.

ifadelere verilen cevaplar kullanılarak bir toplamsal (additive) ölçek oluşturulmuş ve ortalaması alınmıştır. Bu ölçekteki yüksek değerler, daha yüksek düzeydeki madde kullanım eğilimine işaret etmektedir.⁶

Saldırganlık eğilimi, gençleri fiziksel saldırganlığa teşvik edecek durumlara atıfta bulunan dört ifadeden oluşan bir ölçektir. Belirtilen dört ifade şu şekildedir: “Bazen insanların dövülmesini haklı kılan durumlar vardır,” “birisi bana kötü davrandığında, onu dövmek ya da ona vurmak iyi olur,” “akran grubundaki onurunu korumak için bazen insanlara vurman ya da yumruk atman gerekebilir” ve “kendisine yapılan kişisel bir saldırıya cevap veremeyene benim grubumda korkak denir.” Cevap kategorileri, kesinlikle katılıyorum (4), bir şekilde katılıyorum (3), bir şekilde katılmıyorum (2) ve kesinlikle katılmıyorum (1) şeklindedir ve parantez içindeki değerlerle kodlanmışlardır. Belirtilen dört ifade, kendi arasında yüksek düzeyde korelasyon ve yeterli güvenilirlik göstermektedir (Cronbach’s alpha = 0.80). Bu ifadelere verilen cevaplar kullanılarak bir toplamsal ölçek oluşturulmuş ve ortalaması alınmıştır. Bu ölçekteki yüksek değerler, daha yüksek düzeydeki saldırganlık eğilimine işaret etmektedir.

Bağımsız Değişkenler

Mevcut çalışmanın bağımsız değişkenleri, yani sosyal sermaye formlarının yordayıcıları şu şekildedir. Mevcut sosyal bağların kullanımı için: ebeveynlere bağlılık, arkadaşlara bağlılık ve öğretmenlere bağlılık; sosyal bağların ortadan kalkması için: mahalle/muhit değişimi ve okul değişimi; sapkın sosyal bağlar için: sapkınlığa maruz kalma sıklığı; güven için: genellenmiş güven; gönüllü ve sosyal aktivitelere katılım için: sosyal katılım; ve gayri resmi sosyal denetim mekanizmaları için: kuşaklararası kapalılık.

Yuksek & Solakoglu’nu (2016) müteakiben, ebeveynlere bağlılık ve arkadaşlara bağlılık, bir gencin ebeveynlerinden ve arkadaşlarından beş hususu elde etmede karşılaştığı kolaylığı veya zorluğu temsil eden birer ölçektir. Bu beş husus, “önemseme ve içtenlik,” “kişisel konular hakkında müzakere,” “dersler hakkında tavsiyeler,” “diğer konular hakkında tavsiyeler,” ve “diğer işlerle ilgili yardımdır.” Her iki değişken için de cevap kategorileri, çok zor (1), oldukça zor (2), oldukça kolay (3) ve çok kolay (4) şeklindedir ve parantez içindeki değerlerle kodlanmışlardır. Bu beş öge de hem ebeveynlere bağlılık (Cronbach’s alpha = 0.73) hem de arkadaşlara bağlılık (Cronbach’s alpha = 0.80) değişkenleri için kendi arasında yüksek düzeyde korelasyon ve yeterli güvenilirlik göstermektedir. Bu hususlara yönelik verilen cevaplar kullanılarak ebeveynlere ve arkadaşlara bağlılık toplamsal ölçekleri oluşturulmuş ve ortalamaları alınmıştır. Bu ölçeklerdeki yüksek değerler, daha yüksek seviyelerdeki ebeveynlere ve arkadaşlara bağlılığa işaret etmektedir.

Öğretmenlere bağlılık değişkeni şu ifadeye verilen cevaplar dikkate alınarak işlevselleştirilmiştir: “Öğretmenlerle iyi geçinemiyorum.” Cevap kategorileri, neredeyse her zaman bana uyar (1), sık sık bana uyar (2), bazen bana uyar (3), nadiren bana uyar (4) ve neredeyse hiçbir zaman bana uymaz (5) şeklindedir ve parantez içindeki değerlerle kodlanmıştır. Değişkendeki yüksek değerler öğrenci ile öğretmenleri arasındaki güçlü bir bağlanmaya işaret etmektedir.

Mahalle/muhit değişimi ve okul değişimi şu ifadeler kullanılarak ölçülmüştür: “Son 12 ay içinde, (a) başka bir mahalle/muhite taşındınız mı, (b) okul değiştirdiğiniz mi?” Bu

⁶ Madde kullanım eğilimi ile ilgili dikkat edilmesi gereken bir hususun belirtilmesinde fayda vardır. Kullanılan diğer iki bağımlı değişkenin aksine, madde kullanım eğilimi bağımlı değişkeni, koşullu bir durumdaki suçlu davranışını, yani, gençlerin akran baskısı altındaki madde kullanım eğilimini, ölçmektedir. Bu sebeple, bu bağımlı değişkene ilişkin elde edilen bulguların yorumlanması ve tartışılması, bu koşullu durum dikkate alınarak yapılmalıdır.

sorulardan her birini “evet” olarak cevaplandıran katılımcılar 1 ile, “hayır” olarak cevaplandıranlar ise 0 ile kodlanmışlardır.

Sapkinlığa maruz kalma sıklığı, bir gencin sapkın arkadaşlarıyla etkileşimde bulunma ihtimali gözönüne alınarak kurgulanmıştır. Bu maksatla, dokuz hususa verilen cevaplar dikkate alınarak sapkinlığa maruz kalma sıklığı ölçeği oluşturulmuştur. Bu dokuz hususun üçü şu şekildedir: “Son 12 ayda kaç tane arkadaşım, (a) üç sinema biletinden daha değerli bir şey çaldı, (b) hırsızlık yapmak için bir eve veya arabaya girdi, (c) kendisine ait olmayan bir şeye zarar verdi veya onu kırdı?” Diğer altı husus ise şu şekildedir: “Arkadaşlarından kaç tanesinin: (a) sigara içtiğini, (b) içki içtiğini, (c) ayda bir sarhoş olduğunu, (ç) esrar içtiğini, (d) kavga çıkardığını ve (e) kavga arayışında olduğunu düşünüyorsun?” Belirtilen dokuz hususa yönelik cevap kategorileri, hiç (0), birkaç tane (1), biraz (1), çoğu (1), neredeyse tamamı (1) şeklindedir ve parantez içindeki değerlerle kodlanmışlardır. Dokuz husus, kendi arasında yüksek düzeyde korelasyon ve yeterli güvenilirlik göstermektedir (Cronbach’s alpha = 0.85). Kodlamanın bu şekilde yapılmasındaki amaç, hiç sapkın arkadaşlık ilişkileri olmayanlar ile olanları ayırtmak ve olanların maruziyet yoğunluğunu tespit edebilmektir. Belirtilen dokuz hususa yönelik verilen cevaplar toplanarak bir sapkinlığa maruziyet sıklığı ölçeği oluşturulmuştur. Böylece, sapkinlığa hiç maruz kalmayanlardan (ölçek değeri 0 olanlar) en yoğun şekilde sapkinlığa maruz kalanlara (ölçek değeri 9 olanlar) doğru bir dağılım elde edilmiştir.

Genellenmiş güven şu ifadeye verilen cevaplar doğrultusunda işlevselleştirilmiştir: “Birşeye güvenmek çok zor, çünkü herşey değişiyor.” Cevap kategorileri 1’den (kesinlikle katılıyorum) 5’e (kesinlikle katılmıyorum) kadardır. Böylece, bir gencin genellenmiş güveni 1’den (asgari güven) 5’e (azami güven) kadardır.

Bir gencin sosyal katılım sıklığını tespit etmek için on soruya verilen cevaplar kullanılmıştır: “Ne kadar sıklıkla, (a) sinemaya, (b) partilere, (c) spor aktivitelerine, (ç) okul saatleri dışında yüzme havuzuna, (d) tiyatroya, (e) kütüphaneye, (f) klasik müzik konserine, (g) klasik müzik konseri dışındaki konserlere, (h) canlı müzikli oyunlara ve (ı) müzelere veya sanat galerilerine gidersiniz?” Cevap kategorileri, neredeyse hiç (0), ayda birden daha az (0.5), ayda 1-3 kez (1), haftada 1-3 kez (2) ve haftada dört veya daha fazla (4) şeklindedir ve parantez içindeki değerlerle kodlanmışlardır. Bu on husus, kendi arasında yüksek düzeyde korelasyon ve yeterli güvenilirlik göstermektedir (Cronbach’s alpha = 0.92). Bu hususlara yönelik verilen cevaplar toplanarak bir ölçek oluşturulmuş ve ortalaması alınmıştır. Ölçekteki yüksek değerler, yüksek seviyelerdeki sosyal katılıma işaret etmektedir.

Son olarak, kuşaklararası kapalılık dört husus kullanılarak işlevselleştirilmiştir: “ebeveynlerim (a) arkadaşlarımı tanır, (b) arkadaşlarımın ebeveynlerini tanır, (c) arkadaşlarımın ebeveynleriyle sık sık görüşür ve (ç) arkadaşlarımın ebeveynleriyle buluşur.” Cevap kategorileri 1’den (bana kesinlikle uymaz) 4’e (bana kesinlikle uyar) kadardır. Dört husus, kendi arasında yüksek düzeyde korelasyon ve yeterli güvenilirlik göstermektedir (Cronbach’s alpha = 0.82). Bu hususlara yönelik verilen cevaplar toplanarak bir ölçek oluşturulmuş ve ortalaması alınmıştır. Ölçekteki yüksek değerler, maruz kalınan yüksek seviyedeki kuşaklararası kapalılık etkisini göstermektedir.

Kontrol Değişkenleri

Çalışmaya dahil edilen kontrol değişkenleri, cinsiyet, yaş, dindarlık, aile ekonomik durumu, aile yapısı, anne eğitim seviyesi, baba eğitim seviyesi ve gelecek planıdır. Gençlerin cinsiyeti, erkek (0) ve kız (1) olarak kodlanmıştır. Yaş, 13’den 17’ye kadar olan bir aralık değişkenidir (interval variable). Şu üç ifade kullanılarak, gençlerin dindarlık (religiosity) seviyeleri ölçülmüştür: (a) Tanrı’ya inanıyorum, (b) inancım benim için önemlidir ve (c)

Tanrı'ya düzenli bir şekilde dua ederim. Cevap kategorileri 1'den (bana kesinlikle uymuyor) 4'e (bana kesinlikle uyuyor) kadardır. Üç ifade, kendi arasında yüksek düzeyde korelasyon ve yeterli güvenilirlik göstermektedir (Cronbach's alpha = 0.81). Belirtilen üç hususa verilen cevaplar kullanılarak bir toplamsal ölçek oluşturulmuştur. Ölçekteki yüksek değerler yüksek seviyedeki dindarlığa işaret etmektedir. Katılımcıların ebeveynlerinin ekonomik durumu, katılımcılara uygunluğu atfedilen dört farklı durumun ele alındığı bir ölçektir. Bu dört durum şu şekildedir: (a) ebeveynlerin durumu mali açıdan yetersizdir, (b) ebeveynler bir araba sahibi olamaz, (c) ebeveynlerin ödeme yapacak paraları neredeyse hiç yok ve (ç) ebeveynlerin ödeme yapacak yeterli paraları yok. Cevap kategorileri, hemen hemen hiç (5), nadiren (4), bazen (3), sıklıkla (2) ve hemen hemen her zaman (1) şeklindedir ve parantez içindeki değerlerle kodlanmışlardır. Tüm bu maddeler kendi arasında yüksek düzeyde korelasyon ve yeterli güvenilirlik göstermektedir (Cronbach's alpha = 0.80). Bu durumlara verilen cevaplar kullanılarak bir toplamsal ölçek oluşturulmuş ve ortalaması alınmıştır. Ölçekteki yüksek değerler mali olarak daha iyi durumdaki ailelere işaret etmektedir. Alternatif aile yapılarının gençlerin karar verme süreçlerindeki önemli etkisinden dolayı, aile yapısı, gencin her iki ebeveyniyle beraber yaşaması (1) ve diğer durumlar (0) şeklinde kodlanmıştır. Gencin anne ve babasının eğitim seviyesi 7 kategoride ele alınmıştır: ilkokul mezunu veya daha azı, liseye başladı ancak bitiremedi, lise mezunu, meslek yüksekokuluna başladı ama bitiremedi, meslek yüksekokulundan mezun oldu, üniversiteye başladı ama bitiremedi ve üniversite mezunu. Son olarak, bir gencin gelecek planı şu soruya verdiği cevaba göre ölçülmüştür: "Bu okuldan mezun olduktan sonra ne yapacaksınız?" Cevap seçenekleri, üniversite (3), ticaret okulu veya benzerleri (2) ve çalışmak/iş aramak (1) şeklindedir ve parantez içindeki değerlerle kodlanmışlardır. Bağımlı, bağımsız ve kontrol değişkenlerine ilişkin betimsel (descriptive) istatistikler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Betimsel İstatistik

Değişken İsmi	Ortalama	Standart Sapma	Değer Aralığı
Bağımlı Değişkenler			
Okul Devamsızlık Sıklığı	0.523	1.268	0-7
Madde Kullanım Eğilimi	1.297	0.658	0.333-4
Saldırganlık Eğilimi	2.474	0.859	0.25-4
Kontrol Değişkenleri			
Cinsiyet	0.505	0.500	0-1
Yaş	14.377	0.699	13-17
Dindarlık	11.276	1.547	1-12
Ekonomik Durum	3.774	1.005	0.5-5
İki Ebeveynli	0.914	0.279	0-1
Anne Eğitim Seviyesi	2.892	1.131	1-8
Baba Eğitim Seviyesi	3.215	1.121	1-8
Gelecek Planı	2.835	0.504	1-3
Bağımsız Değişkenler			
<i>Sosyal Bağların Kullanımı</i>			
Ebeveynlere Bağlılık	2.919	0.677	0.2-4
Arkadaşlara Bağlılık	3.208	0.669	0.2-4
Öğretmenlere Bağlılık	3.941	1.380	1-5
<i>Sosyal Bağların Zarar Görmesi</i>			
Mahalle/Muhit Değişimi	0.145	0.353	0-1
Okul Değişimi	0.132	0.338	0-1
<i>Sapkın Sosyal Bağlar</i>			
Sapkınlığa Maruz Kalma Sıklığı	2.223	2.445	0-9
<i>Güven</i>			
Genellenmiş Güven	1.811	1.050	1-5
<i>Sosyal Aktivitelere Katılım</i>			
Sosyal Katılım	0.478	0.661	0-4
<i>Gayri Resmi Sosyal Denetim</i>			
Kuşaklararası Kapalılık	2.621	0.807	0.5-4

Analizler

Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Sosyal sermayenin üç farklı ergen suçlu davranışına olan etkisinin araştırıldığı bu çalışmada, üç bağımlı değişkene ilişkin olarak iki farklı istatistik yöntem kullanılmıştır. Bunlar, negatif binom dağılımı (negative binomial regression) ve sıradan en küçük kareler (ordinary least squares) yöntemleridir. Okul devamsızlığı bağımlı değişkeni, bir sayım (count) değişkenidir ve dağılımı, birçok öğrencinin hiç okul devamsızlığı yapmaması sebebiyle sağa doğru çarpıktır. Bu sebeple, sıradan en küçük kareler yöntemi, bu değişkeni analiz etmek için uygun değildir (Hilbe, 2011). Bu değişkenin ortalaması ile varyansı eşit olmadığı için, poisson regresyon analizi yöntemini de kullanmak doğru olmayacaktır. Sonuç olarak, dağılımının sağa doğru çarpık olması, aşırı yayılım (overdispersion) göstermesi ve çok sayıda 0 değeri içermesi sebebiyle, okul devamsızlığı bağımlı değişkenini analiz etmek için negatif binom dağılımı yöntemi kullanılmıştır. Diğer bağımlı değişkenler olan, madde kullanımı ve saldırganlık eğilimi değişkenlerini analiz etmek için ise, sıradan en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Okul devamsızlık sıklığı

Tablo 2, işlevselleştirilen sosyal sermaye formlarının, okul devamsızlığı bağımlı değişkenine etkisini ölçmek üzere yapılan negatif binom dağılımı regresyon analizi sonuçlarını göstermektedir. Model 1’de, kontrol değişkenlerinin okul devamsızlık sıklığına etkisi görülmektedir. Model 1’e göre, dindar ($b=-0.107$; $p<0.01$), iki ebeveynli ($b=0.554$;

$p<0.01$) ve gelecek planları ($b=-0.286$; $p<0.05$) olan genç kızların ($b=-0.683$; $p<0.001$), karşıtlarına göre daha az sıklıkla okul devamsızlığı yaptıkları görülmektedir. Ayrıca, yaş büyüdükçe ($b=0.428$; $p<0.001$), gençlerin okul devamsızlık sıklıklarının da arttığını söylemek mümkündür. Gençlerin, ailelerinin ekonomik durumu ile anne ve babalarının eğitim seviyelerinin ise okul devamsızlığı ile anlamlı bir ilişkisi bulunamamıştır.

Model 2, ebeveynler, arkadaşlar ve öğretmenler ile kurulmuş olan sosyal bağların, okul devamsızlık sıklığını ne şekilde etkilediğinin regresyon analiz sonuçlarını göstermektedir. Kontrol değişkenleri sabit tutulduğunda, arkadaşlara bağlılığın okul devamsızlık sıklığı ile anlamlı pozitif bir ilişkisi varken ($b=0.191$; $p<0.05$), öğretmenlere bağlılığın anlamlı negatif bir ilişkisi ($b=-0.092$; $p<0.05$) tespit edilmiştir. Ebeveynlere bağlılığın ise okul devamsızlığı ile anlamlı bir ilişkisi bulunamamıştır. Bu sebeple, elde edilen verilerin ışığında, Hipotez 1a ve Hipotez 2a reddedilirken, Hipotez 3a kabul edilmiştir.

Model 3'te, mevcut sosyal bağların zarar görmesinin yordayıcıları olan mahalle/muhit değişimi ile okul değişiminin, okul devamsızlığını ne şekilde etkilediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında, mahalle/muhit değişiminin okul devamsızlığı ile anlamlı bir ilişkisi tespit edilemezken, okul değişiminin, gençlerin okul devamsızlık sıklığı ile neredeyse anlamlı (almost significant), pozitif bir ilişkisi ($b=0.313$; $p=0.063$) tespit edilmiştir. Bu durumda, Hipotez 4a reddedilirken, Hipotez 5a'yı kabul etmek yerinde olacaktır.

Model 4, sapkın arkadaşlık ilişkileri sonucu gençlerin sapkınlığa maruz kalma sıklığının, okul devamsızlığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığının ele alındığı analiz sonuçlarını göstermektedir. Kontrol değişkenleri sabit tutulduğunda, sapkın arkadaşlık ilişkileri dolayısıyla sapkınlığa yoğun şekilde maruz kalan gençlerin, daha az yoğunlukta maruz kalanlara kıyasla, daha yüksek sıklıkta okul devamsızlığı yaptıkları tespit edilmiştir ($b=0.122$; $p<0.001$). Dolayısıyla, Hipotez 6a'yı destekleyen bir sonuç elde edilmiştir.

Model 5 ve Model 6'da, genellenmiş güven ve sosyal katılımın, gençlerin okul devamsızlık sıklıkları üzerindeki etkilerinin regresyon analiz sonuçları görülmektedir. Sonuçlar incelendiğinde, genellenmiş güvenin okul devamsızlık sıklığı ile anlamlı negatif bir ilişkisi varken ($b=-0.12$; $p<0.05$), sosyal katılımın okul devamsızlığı üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Bu verilerin ışığında, Hipotez 7a kabul edilirken, Hipotez 8a desteklenememiştir.

Tablo 2: Okul Devamsızlık Sıklığına Yönelik Negatif Binom Dağılımı Regresyon Analizi Sonuçları

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5		Model 6		Model 7								
	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE							
Kontrol Değişkenleri																					
Cinsiyet	-0.683	***	0.120	-0.737	***	0.127	-0.648	***	0.122	-0.713	***	0.122	-0.735	***	0.123	-0.669	***	0.122	-0.678	***	0.120
Yaş	0.428	***	0.083	0.385	***	0.086	0.396	***	0.086	0.366	***	0.083	0.431	***	0.083	0.408	***	0.085	0.425	***	0.083
Dindarlık	-0.107	**	0.036	-0.114	**	0.037	-0.105	**	0.038	-0.105	**	0.036	-0.111	**	0.036	-0.109	**	0.037	-0.110	**	0.036
Ekonomik Durum	0.014		0.060	0.026		0.063	0.026		0.061	0.006		0.061	0.002		0.061	0.018		0.061	0.011		0.061
İki Ebeveynli	-0.554	**	0.201	-0.530	**	0.207	-0.550	**	0.206	-0.432	*	0.206	-0.538	**	0.201	-0.536	**	0.206	-0.566	**	0.202
Anne Eğitim Seviyesi	0.040		0.054	0.041		0.055	0.066		0.055	0.019		0.056	0.038		0.054	0.026		0.057	0.039		0.054
Baba Eğitim Seviyesi	0.083		0.051	0.091		0.052	0.061		0.052	0.091		0.051	0.082		0.050	0.088		0.052	0.083		0.051
Gelecek Planı	-0.286	*	0.114	-0.271	*	0.118	-0.280	*	0.116	-0.263	*	0.115	-0.281	*	0.114	-0.289	*	0.116	-0.294	**	0.115
Bağımsız Değişkenler																					
<i>Sosyal Bağların Kullanımı</i>																					
Ebeveynlere Bağlılık				-0.152		0.097															
Arkadaşlara Bağlılık				0.191	*	0.098															
Öğretmenlere Bağlılık				-0.092	*	0.044															
<i>Sosyal Bağların Zarar Görmesi</i>																					
Muhit/Mahalle Değişimi							0.210		0.163												
Okul Değişimi							0.313	#	0.169												
<i>Sapkın Sosyal Bağlar</i>																					
Sapkınlığa Maruz Kalma Sıklığı										0.122	***	0.023									
<i>Güven</i>																					
Genellenmiş Güven													-0.120	*	0.057						
<i>Sosyal Aktivitelere Katılım</i>																					
Sosyal Katılım															0.124		0.087				
<i>Gayri Resmi Sosyal Denetim</i>																					
Kuşaklararası Kapalılık																				-0.035	0.072
Sabit	-4.581	***	1.391	-3.815	**	1.465	-4.316	**	1.423	-4.121	**	1.382	-4.312	**	1.393	-4.321	**	1.414	-4.352	**	1.411
Pseudo R ²	0.0314			0.0332			0.0324			0.0389			0.0327			0.0307			0.0316		
Log likelihood	-1665.7			-1620.9			-1621.8			-1581.7			1658.1			-1588.1			-1660.1		

Örneklem Sayısı	1975	1935	1941	1885	1961	1863	1969
-----------------	------	------	------	------	------	------	------

---

- * $p < 0.5$ (İki yönlü test)
  - ** $p < 0.01$ (İki yönlü test)
  - *** $p < 0.001$ (İki yönlü test)
  - # $z = 1.86; p = 0.063$ (İki yönlü test)
-

Son olarak, Model 7’de, bir gayri resmi denetim mekanizması olarak işlevselleştirilen kuşaklararası kapalılığın, gençlerin okul devamsızlığını ne şekilde etkilediği incelenmiştir. Bulgular ışığında, kuşaklararası kapalılık ile okul devamsızlığı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiş, bu sebeple de Hipotez 9a reddedilmiştir.

Madde kullanım eğilimi

Tablo 3, gençlerin madde kullanım eğilimlerinin, işlevselleştirilen sosyal sermaye formları tarafından ne şekilde etkilendiğini ölçmek üzere yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarını göstermektedir. Model 1’de kontrol değişkenlerinin madde kullanımı üzerindeki etkisi görülmektedir. Model 1’e göre, okul devamsızlık sıklığındakine benzer şekilde, dindar ($b=-0.067$; $p<0.001$) ve gelecek planları ($b=-0.079$; $p<0.01$) olan genç kızların ($b=-0.168$; $p<0.001$), karşıtlarına göre daha düşük seviyede madde kullanımı eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir. Yine, yaş büyüdükçe ($b=0.082$; $p<0.001$), gençlerin madde kullanma eğilimleri de artmaktadır. Ancak, okul devamsızlık sıklığındaki bulguların aksine, iki ebeveynli gençler ile madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilemezken, anne eğitim seviyesinin madde kullanımı üzerinde anlamlı pozitif bir etkisinin var olduğu ($b=0.032$; $p<0.01$) görülmektedir. Ayrıca, gençlerin, ailelerinin ekonomik durumları ile babalarının eğitim seviyelerinin, madde kullanım eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Model 2’de, ebeveynlere, arkadaşlara ve öğretmenlere bağlılığın, gençlerin madde kullanımını ne şekilde etkilediği incelenmiştir. Kontrol değişkenleri sabit tutulduğunda, ebeveynlere ($b=-0.103$; $p<0.001$) ve öğretmenlere ($b=-0.068$; $p<0.001$) bağlılığın, gençlerin madde kullanım eğilimlerini azalttığı tespit edilmiştir. Arkadaşlara bağlılık ise, madde kullanımını anlamlı bir şekilde etkilememektedir. Burada dikkat çeken husus, ebeveynlerin, okul devamsızlığı üzerinde bir etkisi olmasa da, madde kullanımını negatif yönde etkilemesi ve arkadaşlık ilişkilerinin, okul devamsızlığı üzerindeki pekiştirici etkisinin madde kullanımında görülmemesidir. Böylece, elde edilen veriler ışığında, Hipotez 1b ve Hipotez 3b kabul edilirken, Hipotez 2b reddedilmiştir.

Model 3, mahalle/muhit değişimi ve okul değişimi sonucunda mevcut sosyal bağların zarar görmesinin, gençlerin madde kullanım eğilimlerini ne şekilde etkilediğini göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, Hipotez 4b ve Hipotez 5b’de varsayıldığı gibi, mahalle/muhit değişiminin ($b=0.158$; $p<0.001$) ve okul değişiminin ($b=0.142$; $p<0.001$) gençlerin madde kullanım eğilimlerini pozitif bir şekilde etkilediğini vurgulamaktadır.

Model 4’te, sapkın arkadaşlık ilişkileri sonucu sapkınlığa maruz kalma sıklığının, gençlerin madde kullanımını etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, sapkınlığa maruziyet arttıkça, gençlerin madde kullanım eğilimlerinin arttığı ($b=0.046$; $p<0.001$) tespit edilmiştir. Bu sebeple de, bu veriler ışığında Hipotez 6b desteklenmektedir.

Model 5 ve Model 6, gençlerin, toplumun geneline duydukları güven ile sosyal ve gönüllü aktivitelere katılımlarının, onların madde kullanım eğilimlerini ne şekilde etkilediğinin analiz sonuçlarını göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, hem Hipotez 7b’nin hem de Hipotez 8b’nin reddedilmesi gerektiğini göstermiştir. Güvenin, madde kullanım eğilimini azaltması beklenirken, bunun aksine genellenmiş güven ile madde kullanımı arasında anlamlı pozitif bir ilişki tespit edilmiştir ($b=0.033$; $p<0.01$). Ayrıca, sosyal katılımın, yine varsayılanın aksine, madde kullanımı üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir.

Son olarak, Model 7’de, kuşaklararası kapalılığın gençlerin madde kullanım eğilimini anlamlı bir şekilde etkilemediği tespit edilmiştir. Bu sebeple, Hipotez 9b reddedilmiştir.

Tablo 3: Madde Kullanım Eğilimine Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5		Model 6		Model 7		
	b	S E	b	S E	b	S E	b	S E	b	S E	b	S E	b	S E	
Kontrol Değişkenleri															
Cinsiyet	0.1 * 68	0.02 * 8	0.1 * 29	0.02 * 8	0.1 * 45	0.02 * 8	0.1 * 45	0.02 * 8	0.1 * 51	0.02 * 8	0.1 * 55	0.02 * 8	0.1 * 61	0.02 * 8	
Yaş	0.0 * 82	0.02 * 0	0.0 * 69	0.02 * 0	0.0 * 69	0.02 * 0	0.0 * 80	0.02 * 0	0.0 * 87	0.02 * 0	0.0 * 91	0.02 * 0	0.0 * 85	0.02 * 0	
Dindarlık	0.0 * 67	0.00 * 8	0.0 * 61	0.00 * 9	0.0 * 68	0.00 * 9	0.0 * 60	0.00 * 9	0.0 * 71	0.00 * 9	0.0 * 68	0.00 * 9	0.0 * 73	0.00 * 9	
Ekonomik Durum	0.0 * 19	0.01 * 4	0.0 * 11	0.01 * 4	0.0 * 22	0.01 * 4	0.0 * 20	0.01 * 4	0.0 * 31	0.01 * 4	0.0 * 22	0.01 * 4	0.0 * 34	0.01 * 4	
İki Ebeveynli	0.0 * 35	0.05 * 1	0.0 * 50	0.05 * 1	0.0 * 36	0.05 * 1	0.0 * 45	0.05 * 1	0.0 * 39	0.05 * 1	0.0 * 32	0.05 * 2	0.0 * 32	0.05 * 1	
Anne Eğitim Seviyesi	0.0 * 32	0.01 * 2	0.0 * 33	0.01 * 2	0.0 * 36	0.01 * 2	0.0 * 34	0.01 * 2	0.0 * 29	0.01 * 2	0.0 * 34	0.01 * 2	0.0 * 29	0.01 * 2	
Baba Eğitim Seviyesi	0.0 * 09	0.01 * 2	0.0 * 02	0.01 * 2	0.0 * 12	0.01 * 2	0.0 * 08	0.01 * 2	0.0 * 08	0.01 * 2	0.0 * 08	0.01 * 3	0.0 * 08	0.01 * 2	
Gelecek Planı	0.0 * 79	0.02 * 8	0.0 * 39	0.02 * 9	0.0 * 89	0.02 * 9	0.0 * 70	0.02 * 8	0.0 * 89	0.02 * 8	0.0 * 89	0.02 * 9	0.0 * 93	0.02 * 8	
Bağımsız Değişkenler															
<i>Sosyal Bağların Kullanımı</i>															
Ebeveynlere Bağlılık			0.1 * 03	0.02 * 3											
Arkadaşlara Bağlılık			0.0 * 15	0.02 * 3											
Öğretmenlere Bağlılık			0.0 * 68	0.01 * 0											
<i>Sosyal Bağların Zarar Görmesi</i>															
Muhit/Mahalle Değişimi					0.1 * 58	0.04 * 0									
Okul Değişimi					0.1 * 42	0.04 * 2									
<i>Sapkın Sosyal Bağlar</i>															
Sapkınlığa Maruz Kalma Sıklığı							0.0 * 46	0.00 * 5							
<i>Güven</i>															
Genellenmiş Güven									0.0 * 33	0.01 * 3					
<i>Sosyal Aktivitelere Katılım</i>															
Sosyal Katılım											0.0 * 18	0.02 * 02			

	1																
<i>Gayri Resmi Sosyal Denetim</i>																	
Kuşaklararası Kapalılık																0.0	0.01
																05	7
	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.	* 0.
Sabit	1.1	34	1.6	35	1.3	34	0.9	34	1.1	34	1.0	35	1.2	35	0.0	35	
	51	5	97	5	35	7	55	2	37	9	63	1	72	0	0.0	0	
	0.0		0.0		0.0		0.0		0.0		0.0		0.0		0.0	0	
	65		99		83		95		72		66		71		71		
Düzeltilmiş R ²	3		4		6		3		2		2		6		6		
Örneklem	21		21		21		20		21		20		21		21		
Sayısı	74		08		33		74		52		49		57		57		

* $p < 0.5$ (İki yönlü test)

** $p < 0.01$ (İki yönlü test)

*** $p < 0.001$ (İki yönlü test)

Saldırganlık eğilimi

Tablo 4’te, gençlerin saldırganlık eğilimlerinin, işlevselleştirilen sosyal sermaye formları tarafından ne şekilde etkilendiğini ölçmek üzere yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları sunulmuştur. Model 1’de, kontrol değişkenlerinin saldırganlık eğilimi üzerindeki etkisi görülmektedir. Model 1’e göre, gelecekte beklenenleri olan ($b=-0.091$; $p<0.05$) genç kızların ($b=-0.473$; $p<0.001$), karşıtlarına göre saldırganlık eğilimlerinin anlamlı bir şekilde düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, gençlerin, ailelerinin ekonomik durumları ($b=0.079$; $p<0.001$) ile babalarının eğitim seviyelerinin ($b=0.035$; $p<0.05$) artmasının, saldırganlık eğilimlerini anlamlı bir şekilde artırdığı da görülmektedir. Gençlerin, dindarlık seviyelerinin, yaşlarının, aile yapılarının ve anne eğitim seviyelerinin, saldırganlık eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir.

Model 2’de, gençlerin, ebeveynleri, arkadaşları ve öğretmenleri ile kurmuş oldukları mevcut sosyal bağların, saldırganlık eğilimleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analize dahil edilen diğer değişkenler sabit tutulduğunda, ebeveynlere ($b=-0.168$; $p<0.001$) ve öğretmenlere ($b=-0.059$; $p<0.001$) bağlılığın, gençlerin saldırganlık eğilimlerini anlamlı bir şekilde azalttıkları; ancak, arkadaşlara bağlılığın, benzer bir etkisinin bulunmadığı görülmektedir. Bu verilerle, Hipotez 1c ve Hipotez 3c desteklenirken, Hipotez 2c reddedilmiştir.

Model 3’te, mevcut sosyal bağların, mahalle/muhit değişimi ve okul değişimi dolayısıyla zarar görmesinin, gençlerin saldırganlık eğilimleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analiz sonucunda, mahalle/muhit değişiminin ($b=0.109$; $p<0.05$), bu eğilimi anlamlı bir şekilde arttırdığı tespit edilmiştir. Ancak, okul değişiminin saldırganlık eğilimi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Sonuç olarak, mevcut verilerle, Hipotez 4c desteklenirken, Hipotez 5c reddedilmiştir.

Model 4, sapkın arkadaşlık ilişkileri sonucu maruz kalınan olumsuz etkilerin, gençlerin saldırganlık eğilimlerini ne şekilde etkilediğinin regresyon analiz sonuçlarını göstermektedir. Test edilen diğer iki sapkın davranışta görüldüğü gibi, sapkınlığa maruziyet arttıkça, gençlerin saldırganlık eğilimlerinin de anlamlı bir şekilde arttığı ($b=0.067$; $p<0.001$) tespit edilmiştir. Dolayısıyla, Hipotez 6c kabul edilmiştir.

Model 5 ve Model 6’da, sırasıyla genellenmiş güven ve toplumsal katılımın, gençlerin saldırganlık eğilimleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Görüldüğü üzere, toplumun geneline duyulan güven arttıkça, saldırganlık eğilimi azalmaktadır ($b=-0.091$; $p<0.001$). Dolayısıyla, mevcut verilerle Hipotez 7c desteklenmektedir. Ancak, Hipotez 8c’de varsayılanın aksine, sosyal katılımın saldırganlık eğilimi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Son olarak, Model 7’deki veriler, kuşaklararası kapalılığın, diğer iki sapkın davranıştaki etkisizliğinin aksine, gençlerin saldırganlık eğilimlerini anlamlı bir şekilde etkilediğini ve kapalılık arttıkça saldırganlığın azaldığı göstermektedir ($b=-0.103$; $p<0.001$). Dolayısıyla, bu bulgularla, Hipotez 9c desteklenmiştir. Tablo 5, çalışmanın hipotezlerinin, elde edilen bulgular ışığında kabul edilip edilmediğinin bir özeti sunmaktadır.

Tablo 4: Saldırganlık eğilimine yönelik Çoklu Regresyon Analizi sonuçları

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5		Model 6		Model 7								
	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE							
Kontrol Değişkenleri																					
Cinsiyet	-0.473	***	0.036	-0.435	***	0.037	-0.479	***	0.036	-0.459	***	0.036	-0.502	***	0.036	-0.475	***	0.037	-0.450	***	0.036
Yaş	-0.003		0.026	-0.018		0.026	-0.003		0.026	-0.011		0.026	0.003		0.026	-0.002		0.027	0.001		0.026
Dindarlık	-0.005		0.011	-0.005		0.011	-0.013		0.012	0.004		0.012	-0.021		0.011	-0.009		0.012	-0.014		0.011
Ekonomik Durum	0.079	***	0.018	0.088	***	0.018	0.073	***	0.018	0.077	***	0.018	0.065	***	0.018	0.074	***	0.018	0.064	***	0.018
İki Ebeveynli	0.066		0.066	0.071		0.066	0.063		0.067	0.091		0.067	0.059		0.066	0.067		0.068	0.058		0.066
Anne Eğitim Seviyesi	-0.017		0.016	-0.017		0.016	-0.010		0.016	-0.012		0.016	-0.019		0.016	-0.013		0.016	-0.021		0.016
Baba Eğitim Seviyesi	0.035	*	0.016	0.041	*	0.016	0.029		0.016	0.026		0.016	0.033	*	0.016	0.025		0.017	0.034	*	0.016
Gelecek Planı	-0.091	*	0.037	-0.053		0.037	-0.110	**	0.037	-0.061		0.037	-0.099	**	0.037	-0.087	*	0.038	-0.112	**	0.037
Bağımsız Değişkenler																					
<i>Sosyal Bağların Kullanımı</i>																					
Ebeveynlere Bağlılık			-0.168	***	0.030																
Arkadaşlara Bağlılık			0.040		0.030																
Öğretmenlere Bağlılık			-0.059	***	0.013																
<i>Sosyal Bağların Zarar Görmesi</i>																					
Muhit/Mahalle Değişimi						0.109	*	0.052													
Okul Değişimi						-0.020		0.055													
<i>Sapkın Sosyal Bağlar</i>																					
Sapkınlığa Maruz Kalma Sıklığı									0.067	***	0.007										
<i>Güven</i>																					
Genellenmiş Güven												-0.091	***	0.017							
<i>Sosyal Aktivitelere Katılım</i>																					
Sosyal Katılım															0.025		0.027				
<i>Gayri Resmi Sosyal Denetim</i>																					
Kuşaklararası Kapalılık																			-0.103	***	0.022

Sabit	2.661	***	0.447	3.283	***	0.462	2.815	***	0.453	2.410	***	0.447	3.023	***	0.449	2.700	***	0.458	3.079	***	0.453
Düzeltilmiş R ²	0.0841			0.1034			0.0904			0.1195			0.0987			0.0855			0.0929		
Örneklem Sayısı	2175			2108			2134			2075			2151			2050			2158		

---

* $p < 0.5$ (İki yönlü test)

** $p < 0.01$ (İki yönlü test)

*** $p < 0.001$ (İki yönlü test)

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı, sosyal sermaye kavramına odaklanmak, çok boyutlu yapısını değerlendirmek ve sosyal sermayenin farklı formlarının ergen suçlu davranışını ne şekilde etkilediğini incelemektir. Bu maksatla, İstanbul'un Bağcılar ilçesinde eğitim gören ilköğretim öğrencilerine uygulanan anket kullanılarak (2008 Avrupa'da Gençlik Anketi), sosyal sermaye kavramı altı farklı formda işlevselleştirilmiş ve cinsiyet, yaş, dindarlık, aile ekonomik durumu, aile yapısı, anne ve baba eğitim seviyeleri ve gelecek planı gibi literatürde suçlu davranışı ile ilişkili olarak tutarlı bir şekilde kullanılan bir dizi kontrol değişkeni de göz önünde bulundurularak, her bir sosyal sermaye formunun üç farklı türdeki ergen suçlu davranışına-okul devamsızlığı, madde kullanımı ve saldırganlık-olan etkisi araştırılmıştır.

Öncelikle, ele alınan üç ergen suçlu davranışında da, cinsiyet ve gelecek planının, suçluluğu tutarlı bir şekilde azalttığı görülmektedir. Yani, kızlar erkeklere kıyasla ve gelecekte daha büyük planları olanlar, kendilerine daha küçük hedefler koyanlara kıyasla daha az sıklıkla okul devamsızlığı yaparken, daha düşük seviyede madde kullanımı ve saldırganlığa meyletmektedirler. Bunun sebebi, Türk toplumunun ve özellikle Türk ailesinin erkeklere kıyasla kızlara uyguladığı daha yoğun kontrol ve baskı da göz önünde bulundurulduğunda, kızların erkeklere kıyasla toplumsal normlara uygun hareket etmeye daha yatkın olmaları (Akers, 2017) ve kendilerine büyük hedefler koyan gençlerin, işleyecekleri veya dahil olabilecekleri suçları, bu hedeflerine ulaşmaları önünde bir engel olarak görmeleri olabilir.

Dindarlık, okul devamsızlığı ve madde kullanımı üzerinde suçluluk azaltıcı, yaş ise, bu sapkın davranışlar üzerinde suçluluk artırıcı etkiler gösterebilir de, aynı etkileri saldırganlık üzerinde göstermemektedirler. Dinin, bireyleri toplumsal normlara uymaya yönelten etkisi bilinirken, yaş artışının da, özellikle ergenlik psikolojisiyle, gençleri risk barındıran sapkınlıklara yönelten etkisi malumdur (Yuksekk & Solakoglu, 2016). Ancak, bu iki değişkenin saldırganlık eğilimi üzerindeki etkisizliği ile bu durumun nedenleri gelecekte yapılacak çalışmalarda ele alınması tavsiye edilen hususlardandır.

Dikkat çeken diğer bir bulgu da, iki ebeveynli, yani çocuk üzerindeki ebeveyn kontrolünün daha fazla olduğu ailelerde, gençlerin okul devamsızlığının daha az olması, ancak aynı etkinin madde kullanımı ve saldırganlık üzerinde görülmemesidir. Bunun sebebi, okul devamsızlığının, ebeveynlerin okul yöneticileriyle etkileşimleri sayesinde kontrol altına alınabilirken, madde kullanımı ve saldırganlık davranışlarının, ebeveynlerin etki alanından daha uzak kalması ve daha gizli ortamlarda (örn., arkadaş çevresi) gerçekleşmesi olabilir.

Son olarak, anne eğitim seviyesinin madde kullanımını artırıcı etkisi ile baba eğitim seviyesinin ve aile ekonomik durumunun saldırganlık artırıcı etkisi irdelenmesi gereken bulgular olarak ön plana çıkmaktadır. Anne ve baba eğitim seviyeleri yüksek olan gençlerin, aile ekonomik durumlarının da nispeten yüksek olma ihtimali de göz önünde bulundurulduğunda, diğerlerine kıyasla daha fazla özgüven gösterecekleri iddia edilebilir. Artan seviyelerdeki madde kullanımı ve saldırganlık ise, bu fazla özgüvenin sonucu olarak oluşan "bana birşey olmaz" anlayışından kaynaklanıyor olabilir. Yine de, gelecekteki çalışmalarla bu konudaki soru işaretleri giderilebilir.

Tablo 5: Analizler sonucunda hipotezlerin özeti

Sosyal Sermaye Formları		Okul Devamsızlık Sıklığı	Madde Kullanım Eğilimi	Saldırganlık Eğilimi			
Sosyal Sermaye	Ebeveynlere Bağlılık	Hipotez 1a	×	Hipotez 1b	✓	Hipotez 1c	✓
	Arkadaşlara Bağlılık	Hipotez 2a	×	Hipotez 2b	×	Hipotez 2c	×
	Öğretmenlere Bağlılık	Hipotez 3a	✓	Hipotez 3b	✓	Hipotez 3c	✓
	Genellenmiş Güven	Hipotez 7a	✓	Hipotez 7b	×	Hipotez 7c	✓
Sosyal Aktivitelere Katılım	Sosyal Katılım	Hipotez 8a	×	Hipotez 8b	×	Hipotez 8c	×
Gayri Resmi Sosyal Denetim	Kuşaklararası Kapalılık	Hipotez 9a	×	Hipotez 9b	×	Hipotez 9c	✓
(A)sosyal Sermaye	Mahalle/Muhit Değişimi	Hipotez 4a	×	Hipotez 4b	✓	Hipotez 4c	✓
	Okul Değişimi	Hipotez 5a	✓	Hipotez 5b	✓	Hipotez 5c	×
	Sapkınlığa Maruz Kalma Sıklığı	Hipotez 6a	✓	Hipotez 6b	✓	Hipotez 6c	✓

Çalışmanın temel bulguları incelendiğinde, diğer bireylerle kurulan sosyal bağların temel bir sosyal sermaye formu olduğunu ifade etmek mümkündür. Gençlerin, ebeveynleri ve öğretmenleri ile kurmuş oldukları mevcut sosyal bağlar, ebeveynler için okul devamsızlığı haricinde, incelenen tüm suç türlerinde, gençlerin suça meyillerini azaltmaktadır. Bu da sosyal sermaye kuramında ifade edilen, güçlü ve güvenli bağların bireyleri sapkın davranışlardan uzak tutacağı iddiasını desteklemektedir. Ancak, ebeveynlerle yakın ilişkilerin okul devamsızlığı üzerindeki etkisizliği de dikkat çeken hususlardandır. Ayrıca, sadece okul devamsızlığında görülme üzere, arkadaşlara bağlılığın suçu artırıcı etkisi de üzerinde düşünülmesi gereken hususlardandır. Arkadaşlarla kurulan güçlü bağların her zaman güvenli değil güvensiz de olabileceği, yani sapkınlığı teşvik edebileceği, sosyal bağlanma kuramında da tespit edilen hususlardandı (Hirshi, 1969). Buradan hareketle, önemli olanın, diğer bireylerle sadece güçlü ilişkiler kurmak değil, ayrıca kurulan ilişkilerin güvenli olması, yani toplumsal normlara uyumu teşvik ediyor olmasıdır. Sonuç olarak, ebeveynler, öğretmenler ve toplumsal norm ve kurallara uyan arkadaşlarla kurulan güçlü ve güvenli bağların, gençleri, toplumun yerleşik kurallarına uymaya teşvik edecekleri ve böylece onları suçtan uzak tutacakları söylenebilir.

Mevcut sosyal ilişkilerin önemi, onlar kaybedildikten sonra daha net anlaşılmaktadır. Suçtan suça etkileri değişkenlik gösterse de, diğer bireylerle kurulan bağların zarar görmesine sebep olan mahalle/muhit değişimi ve okul değişiminin, gençlerin suça olan meyillerini artırdığını görmek mümkündür. Okul değişimi, okul devamsızlığını ve madde kullanım eğilimini artırıcı bir etki gösterirken, mahalle/muhit değişimi, madde kullanımı ve saldırganlık eğilimleri üzerinde benzer bir etkiye sahiptir. Görülen bu suç artırıcı etkilere yönelik şöyle bir

açıklama getirmek mümkündür. Bireyler, yaşadıkları mahalle/muhitten taşındıklarında veya okul değiştirdiklerinde, arkadaşları, komşuları veya öğretmenleri ile olan bağlarının büyük bir kısmını kaybederler. Yeni taşındıkları mahallelerde veya yeni başlayacakları okullarda ise, yeni arkadaşlıklar kurma, yeni komşuluk ilişkileri geliştirme, kendilerini yeni öğretmenlerine beğendirme gibi bir dizi zorlukla karşılaşır. Bunu başarmak ise, zorlu ve stres yüklü bir çabayı gerektirir. Agnew'in (1992) genel gerilim teorisinde de belirttiği gibi, suçluluk ya da suça dahil olma da, yaşanan bu stresli duruma adaptasyonun bir sonucu olabilir.

Sosyal bağların zarar görmesi, mevcut sosyal sermayeyi azaltarak suça yönelmeye sebep olurken, sapkın sosyal bağlar, sosyal sermayeyi artırarak suça yönelmeye sebep olur. Yani, bu durumda, kurulan ilişkiler sonucu birikim yapılan sermaye bir sapkın (perverse) sosyal sermayedir ve sosyal sermaye kuramından beklenenin aksine bireyleri suçtan uzaklaştırmaz; onları suça teşvik eder. Elde edilen bulgular da bu durumu desteklemektedir. Sapkınlığa meyilli arkadaşlarla kurulan ilişkiler sonucu sapkınlığa maruz kalma sıklığı, gençlerin okul devamsızlık sıklığını, madde kullanım eğilimini ve saldırganlık eğilimini artırmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, gençlerin ergenlik döneminde yaşadıkları sorunlara çözümler üretirken, sadece güçlü arkadaşlık ilişkileri kurmakla yetinmeyip, aynı zamanda güvenli arkadaşlık ilişkileri kurabilmeleridir.

Toplumun geneline duyulan güven, varsayıldığı gibi, gençlerin okul devamsızlık sıklıklarını ve saldırganlık eğilimlerini azaltıcı bir rol oynamaktadır. Okul devamsızlığı ve saldırganlık gibi toplumun geneli tarafından hoş karşılanmayan ve toplumsal normların ihlali olarak görülen sapkınlıklar, gençlerin, toplumun geneline yönelik geliştirdikleri güven duygusu sayesinde kendilerine de sirayet eder. Bu sayede, gençler suça daha az meylederler. Ancak, toplumun geneli olarak gençler tarafından algılanan kesim (örn., arkadaş grubunu oluşturan bireyler), söz konusu sapkınlığı, uzak durulması gereken ya da toplumsal normları ihlal eden bir eylem olarak görmüyorsa, genellenmiş güven, sapkınlığı azaltıcı değil artırıcı bir etki de gösterebilir. Toplumun geneline (örn., madde kullanımının yaygın olduğu ve hatta tavsiye edildiği ve özendirildiği arkadaş grupları) güven duyan gençlerin daha fazla madde kullanmaya meyletmeleri bu durumun bir sonucu olabilir.

Sosyal katılımın, gençlere, diğer bireylerle etkileşime girme fırsatları sunarak, onlarla güçlü ve güvenli ilişkiler kurmalarına, toplumsal normlara ve toplumun değerlerine bağlılık ve inanç göstermelerine ve böylece suç ve suça yönelten sapkın davranışlardan uzak durmalarına yardımcı olabilecek bir role sahip olduğu ifade edilmiştir. Ancak, mevcut çalışmanın bulguları, sosyal katılımın, ele alınan üç sapkın davranış üzerinde de anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Bu durum, örneklemin kendisine has özelliklerinden kaynaklanmış olabileceği gibi, sosyal katılımın işlevselleştirilme biçiminden de kaynaklanmış olabilir. Bu çalışmada, Putnam'ın ABD'de 1960'lardan itibaren sosyal sermayenin düşüşte olduğu iddiasıyla ilişkilendirdiği çalışmalarında (Putnam, 2000) kullandığı sosyal katılıma benzer bir işlevselleştirme kullanılmıştır. Putnam'ın çalışmalarında, sosyal katılım temel bir sosyal sermaye formu olarak ele alınmış ve suç ve intihar gibi sapkın davranışlar üzerinde anlamlı etkiler göstermiş olsa da, mevcut çalışmadaki etkisizliğin, Amerikan ve Türk kültürleri ile vatandaşlarının yaşayış tarzlarındaki farklılıklardan da kaynaklanmış olabileceğini unutmamak gerekir.

Son olarak, kuşaklararası kapalılık gayri resmi denetim mekanizmasının, okul devamsızlığı ve madde kullanımını üzerindeki etkisizliğine rağmen, saldırganlık üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Türkiye'de aile ve kolektivitizmin güçlü gelenekleri (Oishi vd., 1999; Sunar & Fisek, 2005), gençlerin davranışlarını ebeveynler ve yakınları (örn., komşular, arkadaşlar) aracılığıyla yakından denetlemektedir. Ebeveynler, çocuklarının toplumsal normlar ve kurallar açısından sapkın bireylere dönüşmesini istemezler

ve bu nedenle sapkın davranışları önlemek için her türlü önlemi alırlar. Ayrıca, kolektivist Türk kültüründe (Oishi vd., 1999; Sunar & Fisek, 2005), kuşaklararası kapalılığın sağlanmasında önemli bir yer tutan komşuluk ilişkileri de son derece gelişmiştir. Ebeveynlerin komşuları genellikle kendi çocuklarının arkadaşlarının ebeveynleri olduğu için, komşuluk ilişkileri kuşaklararası kapalılığın sağlanması açısından büyük önem taşır. Komşular, genellikle birbirlerini iyi tanırlar ve çocuklarının (hem kendi çocukları hem de komşularının çocukları) sapkınlık içinde olduklarını gördüklerinde müdahale etmekte tereddüt etmezler. Bunun nedeni, sapkınlık içinde olan çocuğu, komşularının çocuğu olsa da, kendi çocukları gibi görmeleri ve bu sebeple de toplumun değerleri ile bağdaşmayan bir eylem içinde olmasını istememeleridir (Korbin & Coulton, 1996; Sampson vd., 1997; Ross & Jang, 2000).

Ancak, söz konusu kuşaklararası kapalılık etkisi neden sadece saldırganlık söz konusu olduğunda kendisini göstermiş ve okul devamsızlığı ile madde kullanımında etkisiz kalmıştır? Bu durum, sapkın davranışın toplum tarafından algılanabilirlik ve görünürlük seviyesi ile alakalı olabilir. Okul devamsızlığı ve madde kullanımı, çoğunlukla, gençlerin arkadaş gruplarında, ebeveynlerin ve ebeveyn yakınlarının uzağında, onların ilgi ve etki alanlarının dışında gerçekleşen sapkın davranışlardır. Okul devamsızlığı yapan gençler, okul saatlerinde, kendi aralarında toplanır ve arkadaşlarıyla beraber bulunurlar. Yine, yasak maddeler kullanan gençler, arkadaşlarıyla beraber bu eylemi icra ederler. Gençler, her iki sapkın davranışın da arkadaş gruplarının dışında kalan toplumun geneli ve özellikle ebeveynler tarafından görülmesini ve bilinmesini istemezler. Ancak, saldırganlık, çok daha dikkat çekici bir eylem olması ve kontrol edilebilirliği diğer iki sapkın davranışa göre daha zor olması sebebiyle, sadece arkadaş çevresiyle sınırlı kalmaz. Dolayısıyla, algılanabilirliği ve görünürlüğü daha fazla olacağından, saldırganlığın azaltılması üzerindeki kuşaklararası kapalılık etkisi daha güçlüdür.

Bu çalışmanın mevcut literatüre en önemli katkısı, sosyal sermayenin çok boyutlu yapısını ele alarak, sosyal sermaye ile ergen suçluluğu arasındaki ilişkiye yönelik kapsamlı bir bakış açısı sağlaması ve farklı sosyal sermaye formlarının farklı türdeki ergen suçları üzerindeki etkilerini açık bir şekilde ortaya koyabilmesidir. Ortaya konan bu kapsamlı bakış açısı sayesinde, hem sosyal sermayenin daha çok bilinen ve istenen olumlu etkileri ortaya konarken, hem de görece bilinmeyen ve istenmeyen karanlık tarafları, yani olumsuz etkileri de gözler önüne serilmiştir. Ayrıca, çalışmanın, literatürde bu konudaki çalışmaların çokça bulunduğu gelişmiş Batı ülkelerinin aksine, Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede yapılması da, hem bu alanda yapılmış nadir çalışmalardan birisi olmasını, hem de mevcut literatüre çeşitlilik kazandırılmasını sağlamıştır.

Her ne kadar mevcut çalışma önemli bulgular ortaya koysa da, bazı sınırlılıklardan bahsedilmeli ve elde edilen bulgular, bu sınırlılıklar dahilinde değerlendirilmelidir. Bunlardan ilki, suçlu davranışlar, gençlerin kendi öz bildirimlerine dayanarak ölçülmüştür. Suçlu davranışın ölçümü, okul kayıtları veya öğretmen raporları gibi diğer vasıtalarla desteklenemediği için, suçlarla ilgili sorulara verilen cevaplar, yetersiz raporlama ve önyargılı bildirim riskini barındırır. İkincisi, çalışmada enlemsel (cross-sectional) bir analiz yapılması dolayısıyla, nedensellik ilişkilerinin tam olarak ortaya konulamamış olmasıdır. Bu çalışmada, literatürde yaygın görüş olan sosyal sermayeden suça doğru bir nedensellik bağının varlığı kabul edilmiş olsa da, suçun varlığının da bireyin sosyal sermayesini ortadan kaldırabileceği unutulmamalıdır. Bu kapsamda, gelecekte yapılacak boylamsal (longitudinal) verilere dayanan çalışmalar, sosyal sermayeyi suçluluğa bağlayan nedensel süreçlerin daha kapsamlı bir analizine izin verecektir. Üçüncüsü, çalışmanın bulguları, tek bir şehrin tek bir ilçesindeki okullardan alınan örneklemin doğal sınırlamaları göz önünde bulundurularak dikkatli bir

şekilde yorumlanmalıdır. Mevcut çalışmanın örnekleminde yer alan sosyal sermaye türleri ile suçluluk arasındaki ilişkilerin Türkiye’deki tüm gençlere genellenebileceğini ifade etmek aşırı iyimserlik olacaktır. Gelecekte yapılacak çalışmalarla, bu çalışmadaki hipotezler daha fazla sayıdaki ve farklı bölgelerden şehirlerde test edilerek daha kapsamlı bulgular elde edilebilir. Dördüncüsü, mevcut çalışmada sadece sosyal sermayenin suç üzerindeki etkisi ele alınmış olsa da, farklı sermaye formlarının birbirlerine dönüştürülebilirliği göz önünde bulundurulduğunda, bu sermaye formlarının birbirleriyle etkileşimlerinin suçun oluşumunu ne şekilde etkileyeceği hususu suç araştırmalarına farklı bir boyut kazandırabilir. Yani, bireylerin sosyal sermaye seviyelerinin, onların sahip oldukları ekonomik veya kültürel sermaye seviyeleri ile suça meyilleri arasındaki ilişkiyi yatıştırıp yatıştıramadığı (moderate) hususu araştırılmaya değer bir konudur. Mevcut çalışma, kullanılan veri setinin yetersizliklerinden dolayı böyle bir amaç gütmemiştir; ancak, gelecekte yapılacak çalışmalarda bu konu üzerinde durulması tavsiye edilmektedir. Son olarak, çalışmanın bulgularının 2007 yılında İstanbul’un Bağcılar ilçesinde eğitim gören gençlere uygulanan bir ankete dayanıyor olması göz önünde bulundurulduğunda, bu verilerin günümüz gerçeklerine ışık tutabilme yeterliliği de bulguların değerlendirilmesi aşamasında dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Özellikle, son 5 yıl içerisinde Ortadoğu ülkelerindeki iç karışıklıklar, ekonomik sıkıntılar, istikrarsızlık ve savaş nedeniyle ülkemize sığınmak zorunda kalan 3.5 milyona yakın mültecinin, özellikle İstanbul gibi metropol şehirlerin sosyo-kültürel yapısında meydana getirdiği değişikliklerin çalışmanın bulgularının geçerliliğine sınırlılıklar getirmesi kaçınılmaz görülmektedir. Bu kapsamda, daha güncel verilerle, mültecileri de kapsamına alan gelecekte yapılacak çalışmaların, mevcut çalışmanın bulgularına önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bu çalışma, ergen suçluluğunun ardındaki motivasyonları anlamak için, sosyal sermayenin sadece sosyal ilişkiler temelli (örn., ebeveynler, arkadaşlar, öğretmenler) boyutunun değil, diğer tüm ölçülebilir boyutlarının incelenmesi ve irdelenmesi gerektiğini göstermektedir. Sosyal sermayenin, hem olumlu hem de olumsuz sonuçları göz önünde bulundurulmalı, güçlü bağlarla diğer bireylere bağlanmış olmanın veya farklı sosyal sermaye formlarının suçu azaltacağı gibi kesin sonuçlara varılmamalıdır. Ancak, çalışmada da görüldüğü üzere, suçu esas olarak engelleyen sosyal sermaye formu, toplumsal normlara uyumlu sosyal ilişkilerdir. Bu açıdan, sosyal açıdan diğer bireylerden kopmuş gençlerin, sosyal becerilerinin zayıf, duygusal olarak depresif ve suç işleme eğilimlerinin de yüksek olacağı dikkate alındığında, bu durumun engellenmesi açısından ailelere, okul yöneticilerine, öğretmenlere ve tabii ki politika yapıcılara önemli görevler düşmektedir. Sonuç olarak, bilimsel araştırmaların amacı, yeni bulgular ortaya koyarak, ilgilileri toplumsal sorunlar hakkında bilgilendirmek, araştırma ihtiyaçlarını vurgulamak ve gelecekteki çalışmalar için bir vizyon sunmaktır. Umut edilir ki, mevcut çalışmadan da böyle bir sonuç elde edilmiştir.

Kaynakça

- Adler, P. S. & Kwon, S.W. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Review*, 27(1), 17-40.
- Agnew, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30(1), 47-88.
- Akers, R. (2017). *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*. Routledge.
- Bearman, P. S., & Moody, J. (2004). Suicide and friendships among American adolescents. *American Journal of Public Health*, 94(1), 89-95.
- Bilgiç, E., & Yurtal, F. (2009). Zorbalık eğilimlerinin sınıf iklimine göre incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 5(2), 180-194.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Eds.). *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). New York, NY: Greenwood Press.
- Cernkovich, S. A., & Giordano, P. C. (1992). School bonding, race, and delinquency. *Criminology*, 30(2), 261-291.
- Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95-S120.
- Coleman, J. (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge, MA: Belknap.
- Demant, J., & Van Houtte, M. (2012). School belonging and school misconduct: The differing role of teacher and peer attachment. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(4), 499-514.
- Dufur, M. J., Hoffmann, J. P., Braudt, D. B., Parcel, T. L., & Spence, K. R. (2015). Examining the effects of family and school social capital on delinquent behavior. *Deviant Behavior*, 36(7), 511-526.
- Durmuş, E., & Gürkan, U. (2005). Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 253-269.
- Emler, N., & Reicher, S. (1995). *Adolescence and delinquency: The collective management of reputation*. Blackwell Publishing.
- Fredricks, J. A., & Eccles, J. S. (2008). Participation in extracurricular activities in the middle school years: Are there developmental benefits for African American and European American youth? *Journal of Youth and Adolescence*, 37(9), 1029-1043.
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The social virtues and the creation of prosperity*. Free Press Paperbacks.
- Fukuyama, F. (2001). Social capital, civil society and development. *Third World Quarterly*, 22(1), 7-20.
- Gottfredson, D. C. (2001). *Schools and delinquency*. Cambridge University Press.
- Hallinan, M. T. (2008). Teacher influences on students' attachment to school. *Sociology of Education*, 81(3), 271-283.
- Helliwell, J. F. (2007). Well-being and social capital: Does suicide pose a puzzle? *Social Indicators Research*, 81(3), 455.
- Henry, K. L., & Slater, M. D. (2007). The contextual effect of school attachment on young adolescents' alcohol use. *Journal of School Health*, 77(2), 67-74.
- Hilbe, J. M. (2011). *Negative binomial regression*. Cambridge University Press.
- Hirshi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley, CA: University of California.
- Johnson, M. K., Crosnoe, R., & Elder Jr, G. H. (2001). Students' attachment and academic engagement: The role of race and ethnicity. *Sociology of Education*, 318-340.

- Kawachi, I., Kennedy, B. P., & Lochner, K. (1997). Long live community: social capital as public health. *American Prospect*, (35), 56-59.
- Kennedy, B. P., Kawachi, I., Prothrow-Stith, D., Lochner, K., & Gupta, V. (1998). Social capital, income inequality, and firearm violent crime. *Social Science & Medicine*, 47(1), 7-17.
- Knack, S., & Keefer, P. (1997). Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(4), 1251-1288.
- Korbin, J. E. & Coulton, C. J. (1996). The role of neighbors and the government in neighborhood-based child protection. *Journal of Social Issues*, 52(3): 163-176.
- Krohn, M. D., & Massey, J. L. (1980). Social control and delinquent behavior: An examination of the elements of the social bond. *The Sociological Quarterly*, 21(4), 529-544.
- Levi, M. (1996). Social and unsocial capital: A review essay of Robert Putnam's Making Democracy Work. *Politics & Society*, 24(1), 45-55.
- Maddox, S. J., & Prinz, R. J. (2003). School bonding in children and adolescents: Conceptualization, assessment, and associated variables. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6(1), 31-49.
- Marx, K. (1995). *Capital: A new abridgement*. Oxford: Oxford University Press.
- McCarthy, B., Hagan, J., & Martin, M. J. (2002). In and out of harm's way: Violent victimization and the social capital of fictive street families. *Criminology*, 40(4), 831-866.
- Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure*. Simon and Schuster.
- Oishi, D., Diener, E., Suh, E. M., & Lucas, R. E. (1999). Value as a moderator in subjective well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69: 915-924.
- Özbay, Ö., & Özcan, Y. Z. (2006). A test of Hirschi's social bonding theory: Juvenile delinquency in the high schools of Ankara, Turkey. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 50(6), 711-726.
- Özbay, Ö., & Özcan, Y. Z. (2008). A test of Hirschi's social bonding theory: A comparison of male and female delinquency. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 52(2), 134-157.
- Paxton, P. (1999). Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assessment. *American Journal of Sociology*, 105(1), 88-127.
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 1-24.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (1995). Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America. *PS: Political Science & Politics*, 28(4), 664-683.
- Rosenfeld, R., Baumer, E. P., & Messner, S. F. (2001). Social capital and homicide. *Social Forces*, 80(1), 283-310.
- Ross, C. E. & Jang, S. J. (2000). Neighborhood disorder, fear, and mistrust: The buffering role of social ties with neighbors. *American Journal of Community Psychology*, 28(4): 401-420.
- Rubio, M. (1997). Perverse social capital—some evidence from Colombia. *Journal of Economic Issues*, 31(3), 805-816.

- Sabatini, F. (2009). Social capital as social networks: A new framework for measurement and an empirical analysis of its determinants and consequences. *The Journal of Socio-Economics*, 38(3), 429-442.
- Salmi, V., & Kivivuori, J. (2006). The association between social capital and juvenile crime: The role of individual and structural factors. *European Journal of Criminology*, 3(2), 123-148.
- Sampson, R. J., & Groves, W. B. (1989). Community structure and crime: Testing social-disorganization theory. *American Journal of Sociology*, 94(4), 774-802.
- Sampson, R. J., Morenoff, J. D., & Earls, F. (1999). Beyond social capital: Spatial dynamics of collective efficacy for children. *American Sociological Review*, 633-660.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918-924.
- Sandberg, S. (2008). Street capital: Ethnicity and violence on the streets of Oslo. *Theoretical Criminology*, 12(2): 153-171.
- Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago: University of Chicago Press.
- Steffensmeier, D. & Ulmer, J. T. (2006). Black and white control of numbers gambling: A cultural asset-social capital view. *American Sociological Review*, 71(1): 123- 156.
- Sunar, D. & Fisek, G. O. (2004). Contemporary Turkish families. In U. Gielen & J. Roopnarine (Eds.). *Families in global perspective*. (pp. 169-183). Boston: Allyn & Bacon.
- Sutherland, E. H., Cressey, D. R., Luckenbill, D. F., & Luckenbill, D. (1992). *Principles of criminology*. Rowman & Littlefield.
- Thorlindsson, T., & Bernburg, J. G. (2004). Durkheim's theory of social order and deviance: A multi-level test. *European Sociological Review*, 20(4), 271-285.
- Unal, H., & Cukur, C. S. (2011). The Effects of School Bonds, Discipline Techniques in School and Victimization on Delinquency of High School Students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 11(2), 560-570.
- Weitzman, E. R., & Kawachi, I. (2000). Giving means receiving: the protective effect of social capital on binge drinking on college campuses. *American Journal of Public Health*, 90(12), 1936.
- Woolcock, M. (2001). The place of social capital in understanding social and economic outcomes. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 11-17.
- Yukse, D. A. (2017). Moral Destabilisation or Revivification: The Trend of Religion-Based Social Capital Following 9/11. *Comparative Sociology*, 16(6), 687-715.
- Yukse, D. A. (2018). Evaluating the Importance of Social Capital for the Conversion of the Forms of Capital: A Critical Approach to the Bourdieusian Model. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17(3), 1090-1106.
- Yukse, D. A., & Solakoglu, O. (2016). The relative influence of parental attachment, peer attachment, school attachment, and school alienation on delinquency among high school students in Turkey. *Deviant Behavior*, 37(7), 723-747.